

Додаток 7
до Порядку
(в редакції постанови Кабінету Міністрів України
від 9 жовтня 2020 р. № 942)

РЕЗУЛЬТАТИ
заключного моніторингу
програми міжнародної технічної допомоги
«Реагування на порушення прав людини та посилення правової
спроможності громадян та правозахисників в Україні
(Права людини в дії)»
(повне найменування проєкту (програми))

Піврічний/річний/заключний (зазначити необхідне)	Заключний
Період звітування	08 вересня 2014 року – 07 вересня 2024 року
1. Вихідні дані проєкту (програми)	
Партнер з розвитку	Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID/Україна)
Бенефіціар	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
Реципієнт	ГО «Харківська правозахисна група», м. Харків; Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України», м. Київ; ГО «ТОМ 14», м. Київ; ГО «БАБЕЛЬ», м. Київ; ГО «Європейська правда», м. Київ; ГО «ДЖАСТГРУП», Київська обл.; Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України», м. Одеса; ГО «Агенція розвитку локальних медіа «АБО», м. Київ; ГО «Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів» (Асоціація УМДПЛ), м. Київ; Громадська спілка «Освітній дім прав людини в Чернігові», Чернігівська обл.; ГО «Черкаський правозахисний центр», м. Черкаси; ГО «Нікопольський центр духовної та соціально-психологічної реабілітації «Відкриті двері», м. Нікополь; ГО «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля», м. Київ; ГО «Міжнародне об'єднання комунікаційників «ПАР АРМІ», м. Київ; Міжнародна благодійна організація «Екологія-Право-Людина», м. Львів; ГО «Лабораторія журналістики суспільного інтересу» м. Київ; громадяни України, включаючи громадян, які постраждали від конфлікту та окупації, внутрішньо переміщені особи.
Номер реєстраційної картки проєкту	3126-07
2. Інформація про досягнення очікуваних результатів	
Узагальнені результати реалізації проєкту (програми) в кількісних та/або якісних показниках	Програма «Права людини в дії» (далі – Програма), започаткована у 2014 році та реалізована Громадською спілкою «Українська Гельсінська спілка з прав людини» (далі – УГСПЛ), спрямована на захист прав людини в Україні. Діяльність Програми охоплювала чотири ключові напрямки: зміцнення моніторингу прав людини, пов'язаного з конфліктом, адвокацію, стратегічне судочинство, підвищення обізнаності громадян, а також поліпшення захисту жертв тортур і постраждалих від конфлікту. Програма також працювала над розробкою моделі перехідного правосуддя в Україні.

У 2015 – 2016 роках команда Програми «Права людини в дії» зосередилася на документуванні ймовірних воєнних злочинів в окупованому Криму та частинах Донецької та Луганської областей на сході України. Того ж часу було створено Коаліцію правозахисних неурядових організацій (далі – НУО) та ініціатив «Право на мир у Донбасі» та побудовано мережу з 49 моніторів прав людини для проведення моніторингових візитів на місцях. Розробка інструментів моніторингу на базі інформаційної системи MEMEX дозволила розширити сфери моніторингу та забезпечити якісну, неупереджену оцінку ситуації. У співпраці з Кримською польовою місією з прав людини Програма збирала інформацію про воєнні злочини в Криму, що пізніше використовувалася як доказ у справах, поданих проти Росії до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Протягом цього періоду Програма також зосередилася на співпраці з державою для захисту прав постраждалих від конфлікту. У 2015 році за участі експертів Програми «Права людини в дії» була розроблена перша Стратегія прав людини, яка пізніше стала важливим політичним документом для українських органів влади.

У 2017 – 2019 роках Програма «Права людини в дії» продовжила документування ймовірних воєнних злочинів та надавала підтримку постраждалим, а також працювала над розробкою стратегічних документів, зокрема основ державної політики щодо перехідного правосуддя, залучаючи юристів, державних і недержавних представників, науковців та експертів. Розробка цих документів і подальші дискусії на міжнародній конференції в Києві в 2017 році допомогли досягти консенсусу серед фахівців щодо того, яким має бути перехідний період після завершення війни в Україні.

У 2020 – 2021 роках Програма «Права людини в дії» активно співпрацювала з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України для розробки державної політики щодо збору та збереження фактів воєнних злочинів. Створення Українського національного центру з миробудування стало важливим етапом для початку процесу державної документації, а також сприяло реалізації ключової складової перехідного правосуддя – меморіалізації. Завдяки активній підтримці Міністерства була створена ця інституція, якій передали всю інформацію з бази даних Програми «Права людини в дії».

Протягом перших восьми років Програма «Права людини в дії» також розробила свої унікальні освітні програми, які допомогли зміцнити правовий та документаційний потенціал для понад 2000 юристів-практиків. Програма створила розгалужену мережу з дев'яти центрів правової допомоги у східних і південних регіонах надавши допомогу понад 26 000 постраждалим від конфлікту громадянам.

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації та тимчасової окупації частини території України, зокрема після 24 лютого 2022 року роботу Програми USAID, спрямовану на документування порушень прав людини та воєнних злочинів, було змінено відповідно до ситуації в країні, актуальних потреб бенефіціара та реципієнтів. Програма зосередилася на зміцненні юридичного середовища для підтримки ефективних внутрішніх розслідувань та судових процесів щодо грубих порушень прав людини та воєнних злочинів. Завдяки рішенню USAID продовжити програму ще на два роки та збільшити фінансування, УГСПЛ продовжила виконання всіх чотирьох програмних цілей. Таким чином, Програма допомогла забезпечити зв'язок постраждалих з необхідними правовими

послугами. Експерти Програми «Права людини в дії» разом з іншими організаціями започаткувала дві внутрішні коаліції, що займаються документуванням воєнних злочинів (Коаліція «Україна. П'ята ранку» та «Трибунал для Путіна») і підтримувала співпрацю з відповідними державними органами, що займаються реєстрацією та розслідуванням воєнних злочинів. Крім того, місцеві монітори розширили документування порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини. Зібрані дані були накопичені в базі даних Програми «Права людини в дії», оприлюднені, де це було доцільно, та передані відповідним державним органам, зокрема Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Офісу Генерального прокурора та Президентській місії в Криму/Кримській платформі.

Істотно розширилась після повномасштабного вторгнення мережа громадських приймалень УГСПЛ до двадцять однієї у вісімнадцяти регіонах України продовжуючи виконувати свої головні завдання: документування, систематизація та зберігання інформації щодо порушень прав людини, міжнародного гуманітарного та кримінального права, переадресація жертв збройного конфлікту для надання правової допомоги, а також встановлення достовірної картини конфлікту та активної взаємодії з органами правосуддя, як міжнародними, так і українськими. У звітному періоді така робота, в основному, виконувалась громадськими організаціями в рамках Ініціативи «Трибунал для Путіна» (<https://bit.ly/3QBkmy9>). Інформація в базі – закрита, персональні дані додатково шифруються, проте поточна загальна статистика доступна для широкого загалу на сайті коаліції «Трибунал для Путіна» - <https://t4pua.org/stats>.

Станом на 31 грудня 2024 року всіма документаторами ініціативи Т4Р задокументовано всього 82 313 епізодів.

Унікальність підходу Т4Р у тому, що документування відбувається за регіональним принципом: за різними організаціями закріплені різні регіони України (зазвичай це ті регіони, де ці організації працювали роками і розуміють географічні й інші місцеві особливості), і значну роль в цьому відіграють громадські приймальні УГСПЛ/Програми USAID (див. Завдання IV нижче), які активно документують злочини у своїх регіонах, здійснюють виїзди в інші регіони та наповнюють базу (<https://t4pua.org/>), паралельно надаючи безкоштовну правову допомогу громадянам, які постраждали внаслідок війни.

Необхідно зауважити, що база коаліції наповнюється не тільки за рахунок зусиль УГСПЛ/Програми USAID. Наведена нижче статистика щодо роботи документаторів та експертів, дотичних до збору інформації про вчинені злочини в ході війни, відображає результати, досягнуті безпосередньо в рамках Програми USAID¹.

Наразі база даних коаліції «Трибунал для Путіна» налічує:

7 464 епізодів (зокрема 422 епізодів з дітьми)², коли загинули 12 106 осіб (зокрема 526 дітей);

8 321 епізодів (зокрема 804 епізодів з дітьми), коли 20 091 особи (зокрема 955 дітей) отримали поранення чи зазнали шкоди здоров'ю;

¹ Документування ведеться з квітня 2022 року, але охоплює період від самого початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року.

² Дані коректні та скориговані, оскільки інформація в базі «Т4Р» була переглянута та уточнена з урахуванням проекту.

³ <https://bit.ly/3vACXuJ>

	<p>1 723 епізодів (зокрема 91 епізодів з дітьми), коли були порушені права 6 851 людей (зокрема 1 169 дітей);</p> <p>3 251 епізодів (зокрема 106 епізодів з дітьми), коли зникли 4 343 особи (зокрема 185 дітей).</p> <p>З метою подолання викликів, які постали в зв'язку із збільшенням кількості воєнних злочинів та комплексом супутніх гуманітарних проблем та потребі у інформуванні широкого кола партнерів, зацікавлених осіб та населення, Програма USAID продовжила розширювати перелік субгрантерів Програми³ з метою надання підтримки організаціям громадянського суспільства, які можуть сприяти досягненню поставлених завдань Програми USAID, та підвищити спроможність громадського сектору, що працює над подоланням наслідків війни. Загалом було проведено 10 конкурсів з відбору субгрантерів та відібрано 21 проект:</p> <p>ГО «Харківська правозахисна група» (далі – ХПГ), м. Харків (https://khpg.org/). Пріоритетні активності проекту Харківської правозахисної групи включали документування воєнних злочинів та інших серйозних порушень міжнародного гуманітарного права через відкриті джерела та прямий контакт з постраждалими і свідками, систематизацію цієї інформації у базі даних та захист даних. Проект також передбачав навчання документаторів, підготовку тематичних звітів, надання правової допомоги постраждалим, ініціювання стратегічних справ у міжнародних інституціях та проведення інформаційних кампаній і адвокації на національному та міжнародному рівнях. Проект підтримувався двічі: з 01 листопада 2022 року до 30 вересня 2023 року та з 01 грудня 2023 року до 31 травня 2024 року.</p> <p>Під час першого етапу проекту:</p> <p>документатори ХПГ зафіксували 4 774 епізоди злочинів (включно з 77 випадками з дітьми) у Харківській області та Маріуполі, здійснено 141 виїзд на місце подій воєнних злочинів;</p> <p>підготували 12 аналітичних матеріалів⁴, які висвітлювали систематичність злочинів;</p> <p>провели 16 тренінгів та навчили 16 документаторів;</p> <p>надали правову допомогу 202 постраждалим та ініціювали 93 стратегічні справи у міжнародних інституціях;</p> <p>використовуючи інформацію з бази даних Т4Р та докази, отримані під час представництва жертв воєнних злочинів, ХПГ підготувала та подала два подання до Міжнародного кримінального суду: перше щодо незаконного ув'язнення⁵, друге щодо позасудових страт⁶, обидва були перекладені англійською мовою та представлені публічно⁷.</p> <p>Під час другого етапу проекту:</p>
--	---

⁴ 1. На суші та у морі: Мінування України (<https://t4pua.org/2262>); 2. Катування священників, знищення храмів (<https://khpg.org/1608813434>); 3. Два роки повномасштабної російсько-української війни: Харківська область (<https://khpg.org/1608813424>); 4. Харківщина: під ударом — історія, релігія, мистецтво (<https://khpg.org/1608813478>); 5. Ворог пошкодив кожен десяту українську школу. Дослідження ХПГ (<https://khpg.org/1608813662>); 6. Вкрасти все: як росіяни грабують на окупованих територіях (<https://khpg.org/1608813680>); 7. Що таке злочини проти людяності? (<https://t4pua.org/2464>); 8. Струм, кийок, голод. Як і навіщо росіяни катують цивільних? (<https://khpg.org/1608813690>); 9. Розстріли без попередження і за списками (<https://t4pua.org/2466>); 10. Тілесні uszkodження як воєнний злочин проти українців (<https://t4pua.org/2471>); 11. Російські дрони пошкодили понад 2 тисячі житлових будинків в Україні (<https://t4pua.org/2480>); 12. Злочини проти людяності: пояснюємо, що це таке? (<https://khpg.org/1608813723>).

⁵ [Жорстокі позбавлення свободи на окупованій Росією Харківщині](#)

⁶ [Позасудові страти, вчинені росіянами у Бучі та інших частинах України](#)

⁷ [Ініціатива Т4Р презентує два подання до МКС](#)

задокументовано 2 226 епізодів злочинів (в тому числі 20 епізодів з дітьми) у Харківській та Київській областях і Маріуполі, здійснено 39 виїздів на місця подій воєнних злочинів;
вдосконалено базу даних, проведено два тренінги з управління базою даних та онлайн-документування для семи нових документаторів;
надано правову допомогу 185 постраждалим;
підготовлено 12 аналітичних матеріалів⁸, 76 статей та 46 відео, які вказують на систематичність, широкомасштабність та схожість окремих воєнних злочинів, які вчинялись Російською Федерацією у різних регіонах України;
провели 8 адвокаційних заходів з органами влади та міжнародними партнерами, включаючи інституції МКС, ООН, ЄС, РЄ, ОБСЄ та інші, щоб інформувати про масштаби воєнних злочинів РФ.

Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України» (далі – АПУ), м. Київ (<https://uba.ua/>).

Проект передбачав моніторинг судових проваджень щодо воєнних злочинів в Україні, зосереджуючись на аналізі нової судової практики, ролі органів прокуратури та якості захисту. Метою було оцінити відповідність судової практики міжнародним стандартам, включаючи міжнародне кримінальне та гуманітарне право і права людини.

Перший етап проєкту (з 01 травня 2023 року по 30 вересня 2023 року) розпочався з підготовки методології моніторингу судових проваджень та створення відповідного запитальника. Було проведено тренінг⁹ для експертів та моніторів проєкту, щоб ознайомити їх із методологією. За сприяння Офісу Генерального прокурора було налагоджено обмін інформацією з обласними прокуратурами, що дозволило оперативно отримувати дані щодо судових засідань. Монітори відвідали 237 судових засідань, проаналізували 44 судових рішення та виявили ключові проблеми судового розгляду справ про воєнні злочини. Результати були представлені в аналітичному звіті¹⁰, оприлюдненому 11 грудня 2023 року¹¹, де експерти надали рекомендації щодо удосконалення судового розгляду, зокрема щодо створення єдиної бази даних і уніфікації практики розгляду справ.

Під час реалізації другого етапу проєкту (з 01 грудня 2023 року по 31 травня 2024 року) було оновлено методологію моніторингу судових проваджень та запитальник, враховуючи перший етап проєкту та рекомендації експертів. Також було проведено тренінг¹² для команди 18 моніторів, щоб ознайомити їх із змінами та покращити їх роботу. Монітори відвідали 604 судових засідань у справах щодо воєнних злочинів на всій території України. Експертами проєкту було проаналізовано 35 судових рішень (вироків) у справах про воєнні

⁸ 1. На суші та у морі: Минування України (<https://t4pua.org/2262>); 2. Катування священників, знищення храмів (<https://khpg.org/1608813434>); 3. Два роки повномасштабної російсько-української війни: Харківська область (<https://khpg.org/1608813424>); 4. Харківщина: під ударом — історія, релігія, мистецтво (<https://khpg.org/1608813478>); 5. Ворог пошкодив кожен десяту українську школу. Дослідження ХПГ (<https://khpg.org/1608813662>); 6. Вкрасти все: як росіяни грабують на окупованих територіях (<https://khpg.org/1608813680>); 7. Що таке злочини проти людяності? (<https://t4pua.org/2464>); 8. Струм, кийок, голод. Як і навіщо росіяни катують цивільних? (<https://khpg.org/1608813690>); 9. Розстріли без попередження і за списками (<https://t4pua.org/2466>); 10. Тілесні uszkodження як воєнний злочин проти українців (<https://t4pua.org/2471>); 11. Російські дрони пошкодили понад 2 тисячі житлових будинків в Україні (<https://t4pua.org/2480>); 12. Злочини проти людяності: пояснюємо, що це таке? (<https://khpg.org/1608813723>).

⁹ Тренінг щодо застосування Методології та Запитальника для експертів та моніторів проєкту

¹⁰ Аналітичний звіт за результатами впровадження проєкту «Моніторинг судових проваджень у справах про воєнні злочини»

¹¹ Презентація результатів першого етапу проєкту

¹² <http://surl.li/gqjiir>

злочини, ухвалені судами України у період з жовтня 2023 року по 31 травня 2024 року, за результатами і висновками моніторингу був сформований звіт¹³.

АПУ організувала з 11 по 14 червня навчальний візит до Гааги для 13 українських юристів-практиків (4 судді, 5 прокурорів та 4 адвокати)¹⁴. Метою візиту було ознайомлення учасників судового процесу з міжнародними стандартами розгляду справ щодо воєнних злочинів. Учасники відвідали Міжнародний кримінальний суд, Спеціалізовані палати щодо Косово, Євроюст, та Реєстр збитків, також зустрілися з експертами та практиками, які працюють у сфері міжнародного кримінального правосуддя, щоб дослідити широке коло питань, пов'язаних з переслідуванням міжнародних злочинів на національному рівні. Учасники здобули знання та навички, які сприятимуть ефективнішому розслідуванню та переслідуванню міжнародних злочинів, зокрема щодо розгляду воєнних злочинів, забезпечення справедливого судового розгляду та збору доказів.

26 червня було проведено фінальну презентацію результатів другого етапу проєкту¹⁵ на якій обговорювалися результати моніторингу судових процесів, зокрема відповідність української судової практики міжнародним стандартам справедливого судового розгляду. За підсумками презентації були розроблені рекомендації для усунення виявлених недоліків, які привернули увагу суддівської спільноти та інших зацікавлених сторін.

ГО «ТОМ 14», м. Київ (<http://surl.li/uptel>). Проєкт «Сліди війни»¹⁶ висвітлював у створених відеосюжетах російські військові злочини: обстріли житлових будинків та об'єктів цивільної інфраструктури, вбивства мирних жителів, тортури та інші злочини. В рамках проєкту було створено 14 відеоепізодів, з яких 8 було створено у першому періоді терміну дії субгранту (01 січня 2023 року – 30 вересня 2023 року) та 6 відеосюжетів у другому (01 грудня 2023 року – 31 травня 2024 року), що зафіксували злочини армії Російської Федерації на Сумщині, Донеччині, Запоріжжі, Херсоні, Одесі та Харкові. Кожен відеорепортаж тривав від 15 до 25 хвилин і був опублікований на YouTube-каналі Bihus.Info та в соціальних мережах Bihus.Info. Щоб охопити якомога більшу аудиторію створені та опубліковані епізоди українською мовою мали переклад на англійську. Для забезпечення максимального розголосу експерти проєкту розміщували та просували відео контент у соціальних мережах, включаючи Facebook, Twitter (X), Instagram та Telegram.

Сумарна аудиторія епізодів в першому періоді терміну дії субгранту склала – 3 497 559 (без урахування ТБ аудиторії), залученість глядачів – 126 173 реакції, у другому періоді – 3 931 787 глядачів (без урахування ТБ аудиторії), а залученість глядачів – 113 262 реакції. За період реалізації проєкту інтернет-аудиторія Bihus.Info на YouTube-каналі зросла на 294 835 підписників.

¹³ <http://surl.li/mukuqg>

¹⁴ Публікації щодо навчального візиту <http://surl.li/thdifw> та <http://surl.li/iyouqn>

¹⁵ [Презентація](#) результатів другого етапу проєкту

¹⁶ <https://bihus.info/projects/slidy-vijny/>

	<p>ГО «БАБЕЛЬ» (Babel) (далі – Бабель), м. Київ (https://babel.ua/).</p> <p>В рамках першого періоду реалізації проєкту (з 01 травня 2023 року по 15 грудня 2023 року) «Зміцнення міжнародних механізмів для покарання винних у агресії проти України» було опубліковано 15 аналітичних матеріалів, статей, інтерв'ю¹⁷ з міжнародними юристами, які досліджують національні та міжнародні механізми правосуддя перехідного періоду, міжнародний досвід засудження злочинів геноциду, дослідження створення спеціального трибуналу та витягнення уроків з досвіду інших змішаних трибуналів у таких країнах, як наприклад Камбоджа, Ліван і Сьєрра-Леоне. Загальна аудиторія публікацій склала 69 745 на сайті, 1 246 420 — охоплення у соцмережах. Деякі матеріали перекладалися для міжнародної аудиторії таких як Gazeta Wyborcza, Delfi, Libération, Tagesspiegel, BalkanInsight. У рамках реалізації другого періоду субгранту (з 01 січня 2024 року по 30 квітня 2024 року) було опубліковано 17 унікальних текстів, що висвітлюють теми міжнародного права, документування воєнних злочинів Росії, перехідного правосуддя та створення спеціального трибуналу. Ці публікації включають інтерв'ю з міжнародними юристами та правозахисниками, а також розгляд справи України проти Росії у Міжнародному суді. Юристка та кореспондентка «Бабеля» Оксана Коваленко у квітні відвідала Гаагу, Сербію та Боснію і Герцеговину для співпраці з міжнародними правовими експертами щодо висвітлення воєнних злочинів Росії в Україні. Внаслідок відрядження вона встановила контакти з провідними фахівцями та підготувала серію статей, присвячених судовим процесам на Балканах і їхньому значенні для України. Усі тексти, опубліковані в рамках проєкту, мають унікальний тег на сайті «Права людини в дії»¹⁸. Загальна аудиторія матеріалів має охоплення 92 336 на сайті та 1 242 872 у соцмережах.</p> <p>Крім того, «Бабель» організував п'ятиденний престур «Справедливість для України»¹⁹ для іноземних журналістів із восьми країн: ПАР, Нікарагуа, Венесуели, Нідерландів, Німеччини, Румунії, Угорщини та Болгарії та записав і опублікував п'ять подкастів з учасниками престуру²⁰. Мета заходу полягала в тому, щоб надати можливість міжнародним журналістам побачити наслідки російської окупації, зрозуміти реальність вторгнення, отримали інформацію про зусилля України в розслідуванні воєнних злочинів та поспілкувалися з постраждалими. В результаті було підготовлено шість публікацій²¹ в іноземних медіа, а також два відеосюжети²² від учасників престуру.</p>
--	---

¹⁷ З виконавчим директором Міжнародної асоціації юристів [Марком Еллісом](#) ; юристом [Девідом Крейном](#); юристом [Клінтом Вільямсоном](#); юристом [Вейном Джордашем](#); слідчим [Владіміром Дзуро](#), агентом України в Міжнародному суді ООН [Антоном Кориневичем](#); з [Бет ван Скаак](#); з представницею України в Європі [Миріславою Краснобороваю](#); юристом-міжнародником [Філіпом Сендсом](#); з віцеміністеркою юстиції Литви [Габією Грігайте-Даугірде](#), директором реєстру [Маркіаном Ключковським](#); радником прокурора Міжнародного кримінального суду з питань геноциду [Паям Ахаван](#) та бельгійським юристом і депутатом [Самуель Коголаті](#).

¹⁸ <http://surl.li/qeagkd>

¹⁹ [Публікація](#) щодо престуру

²⁰ Подкаст з журналістами з [Південної Африки](#), [Венесуели](#), [Нікарагуа](#), [Румунії](#) та [Болгарії](#)

²¹ Ознайомтесь із матеріалами: "[Україна просувається вперед із механізмом компенсації за війну, незважаючи на відсутність фінансування](#)"; "[Війна з водою: Україна прагне справедливості після знищення Каховської дамби](#)"; "[Україна – епіцентр боротьби за закон про екоцид](#)"; "[Україна прагне розслідувати воєнні злочини в умовах триваючого конфлікту](#)"; "[Україна та її пошук справедливості](#)" (іспанською мовою); "[Чорнобиль і війна в Україні: наскільки ризикованою є колишня атомна станція для Європи](#)" (німецькою мовою).

²² Журналісти південноафриканської Флоріс Коцзе та Гован Віттлз опублікували два відео: "[Справедливість для України](#)" та "[Чорнобиль у час війни](#)"

	<p>ГО «Європейська правда», м. Київ (https://www.euointegration.com.ua/). Громадська організація «Європейська правда» має фахову експертизу та активно висвітлювала події та тенденції пов'язані з міжнародними механізмами захисту прав людини, зокрема воєнні злочини Російської Федерації в Україні та опублікувала в рамках проекту понад 640 новин, зосереджених на міжнародних зусиллях з притягнення Росії до відповідальності за воєнні злочини, зокрема діяльності міжнародних судів, створенні Спеціального трибуналу та санкційній політиці.</p> <p>В рамках першого етапу проекту (з 16 січня 2023 року по 15 грудня 2023 року) було підготовлено 16 відео, які загалом мали понад 300 тисяч переглядів та 37 лонгвідів, які мали понад 530 тисяч прочитань. Видання стало першим, яке повідомило про відмову Києва від ініціативи «гібридного» трибуналу²³ та опублікувало аналітику про ордер на арешт Путіна²⁴, яка зібрала понад 36 тисяч переглядів. Стала єдиним українським медіа, що висвітлювало на місці події Саміт Ради Європи у Рейк'явіку. Це дозволило забезпечити інформаційний супровід діяльності урядової делегації на чолі з Прем'єр-міністром України, та вчасне аналітичне висвітлення ухваленого на Саміті рішення про створення Реєстру збитків²⁵ від російської агресії (понад 37 тисяч переглядів). Забезпечила найповніше новинне та аналітичне висвітлення позиції України та перебігу міжнародної дискусії щодо створення Спецтрибуналу за злочин агресії через публікацію інтерв'ю з послом Антоном Кориневичем²⁶ (23 тисячі переглядів). У рамках пояснення специфіки злочину геноциду Європейська правда взяла інтерв'ю у історика та дослідника геноцидів Тімоті Снайдера²⁷, матеріали викликали винятковий інтерес аудиторії та сумарно мають понад 260 тисяч переглядів. Видання висвітлює в матеріалі²⁸ слухання МС ООН у справі «Україна проти Росії щодо порушення Конвенції про заборону геноциду», а інтерв'ю з юридичним радником Гарольдом Коу²⁹ набрало 18 тисяч переглядів, завдяки його експертній думці щодо правових механізмів притягнення до відповідальності за воєнні злочини.</p> <p>Протягом другого етапу проекту (з 01 січня 2024 року по 31 травня 2024 року) було опубліковано 25 текстових матеріалів та 8 відеоматеріалів, зокрема про санкційний тиск на РФ та міжнародні суди, що отримали значний відгук аудиторії з понад 1,5 млн переглядів. У січні «Європейська правда» висвітлювала сесію ПАРЄ, опублікувавши статтю³⁰ та три відео³¹ про зусилля щодо притягнення Росії до відповідальності за геноцид, які зібрали загалом понад 145 тисяч переглядів. Випустила інтерв'ю з виконавчим директором</p>
--	---

²³ <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/02/17/7156355/>

²⁴ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/03/18/7158230/>

²⁵ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/05/17/7161838/>

²⁶ [Публікація](#) та [відео](#)

²⁷ [Публікація](#) та [відео](#)

²⁸ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/11/30/7174653/>

²⁹ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/10/17/7171518/>

³⁰ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/01/26/7178264/>

³¹ 1. [Відео](#); 2. [Відео](#); 3. [Відео](#) про зусилля щодо притягнення Росії до відповідальності за геноцид

Реєстру збитків від російської агресії проти України Маркіяном Ключковським³², який розповів про план, як досягти отримання репарацій від Росії за нанесені нею збитки (зацікавилися 23 688 читачів) та було опубліковано аналіз рішення Міжнародного Суду ООН у справі про заборону геноциду³³(23 789 переглядів). Європейська правда заявила про відмову називати Путіна президентом³⁴. Це рішення редакції базувалося на аналізі міжнародних стандартів і акцентувало увагу на міжнародних злочинах, скоєних Путіним під час його перебування на посаді (40 454 переглядів та викликав активне обговорення). В квітні Європейська Правда опублікувала кілька важливих матеріалів³⁵: висвітлила запуск та роботу Міжнародного реєстру збитків, завданих російською агресією проти України (2 079 переглядів); детально розкрила та роз'яснила події навколо створення спецтрибуналу щодо злочину російської агресії (4 076 переглядів) та опублікувала аналітичну статтю про те, як ЄС та США планують діяти із заарештованими активами РФ (1 451 перегляд). В травні Європейська Правда опублікувала аналітичну статтю Сергія Солодкого³⁶ про західні країни, які обмежуючи допомогу Україні, підштовхують до переговорів з Росією (прочитали 49 875) та представило фахову аналітику на нове порушення міжнародного права РФ щодо водних кордонів з балтійськими державами Естонією, Фінляндією та Литвою³⁷ (прочитали 5 684).

ГО «Експертний центр з прав людини», м. Київ (<https://ecpl.com.ua/>). Проект «Право на правду та справедливість» сприяв захисту прав людини під час російсько-української війни, акцентуючи увагу на воєнних злочинах та механізмах відновлення прав постраждалих. В межах проекту експерти проаналізували 142 матеріали, серед яких рішення Міжнародного кримінального суду, наукові статті та дослідження міжнародних установ. В результаті було підготовлено 52 публікації для національних видань, перекладено 40 інформаційних матеріалів, створено 10 порівняльних аналізів та інфографіку щодо міжнародних санкцій проти РФ³⁸. З метою вивчення та висвітлення питання про наявність та створення програми відшкодування шкоди, завданої жертвам внаслідок злочинів, передбачених міжнародним правом організацією було направлено 37 запитів на інформацію та підготовлено ґрунтовний юридичний висновок та тему: «Запит на справедливість – відшкодування шкоди, постраждалим від злочинів внаслідок російської агресії»³⁹. У межах проекту було підготовлено посібник «Право на правду та справедливість»⁴⁰, що охоплює міжнародні стандарти, стратегії перехідного правосуддя, відшкодування шкоди постраждалим та національні стратегії розслідування злочинів під час збройного конфлікту. Презентація

³² <https://www.euointegration.com.ua/interview/2024/02/13/7179495/>

³³ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/02/7/7179091/>

³⁴ [Публікація](#) та [відео](#)

³⁵ 1. [Публікація](#); 2. [Публікація](#); 3. [Публікація](#)

³⁶ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/05/13/7185865/>

³⁷ <https://www.euointegration.com.ua/articles/2024/05/29/7186959/>

³⁸ <https://salo.li/a524c7d>

³⁹ <https://salo.li/4756e4B>

⁴⁰ Посібник «[Право на правду та справедливість](#)»

посібника відбулась 30 січня 2024 року⁴¹, за участю представників Офісу Генерального прокурора України, Національної поліції України, громадських організацій та Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Посібник використовується юристами, правозахисниками в академічних цілях для розуміння воєнних злочинів та міжнародного досвіду у сфері правосуддя перехідного періоду.

ГО «Черкаський правозахисний центр», м. Черкаси (<https://www.facebook.com/pravcenterche/>). В рамках проєкту експерти проаналізували дотримання прав людини у Ватутінській та Лисянській громадах у 7 сферах: безпека, рівень життя, здоров'я, екологія, освіта, праця та врядування. Проаналізовано понад 70 документів, проведено 8 робочих зустрічей з місцевими радами, підготовлено аналітичні звіти з висновками та рекомендаціями⁴². У Лисянській громаді існують програми з безпеки, але результати їх реалізації не доступні для громадськості. З екології необхідно посилити благоустрій та екопросвіту. У сфері охорони здоров'я прийняті програми, але відсутність звітності заважає оцінити їх ефективність, необхідне посилення паліативної допомоги та рівний доступ до медичних послуг. У Ватутінській громаді прийнято програми з безпеки та охорони здоров'я, але результати їх реалізації не висвітлені. У сфері екології діють програми з охорони навколишнього середовища, але бракує звітів, хоча позитивною є практика сортування сміття. Освіта й культура розвиваються, але є потреба у підтримці молодих вчителів і доступності культурних заходів для вразливих груп. Проведений аналіз підкреслює необхідність посилення роботи в багатьох напрямках, підвищення прозорості та звітності місцевих органів влади, а також активнішого залучення громади до формування та реалізації місцевих політик.

Разом з тим, було створено експертні платформи у восьми громадах України (Уманська, Черкаська, Краматорська, Святогірська, Сумська, Охтирська, Семенівська та Сновська) для обговорення шляхів подолання наслідків воєнних злочинів та фіксації збитків, завданих РФ. Для підвищення рівня знань представників місцевого самоврядування було проведено 24 експертні зустрічі та 4 інформаційні сесії. Робота експертів дозволила систематизувати інформацію про збитки, людські втрати та ефективність місцевих заходів підтримки. Результатом стали дев'ять звітів про наслідки воєнних злочинів⁴³ у обраних громадах і аналітичний звіт⁴⁴, який був презентований 25 червня⁴⁵. Зібрані дані сприятимуть покращенню місцевих політик з відновлення, доступу до міжнародної допомоги, створенню умов для отримання компенсацій та збереженню історичних фактів про наслідки війни.

ГО «Нікопольський центр духовної та соціально-психологічної реабілітації «Відкриті двері», м. Нікополь (<http://opendoors.dp.ua>). Проєкт з моніторингу прав людини в Нікополі, реалізований з 01 січня 2024 року по 30 червня 2024 року, оцінював стан прав у сфері

⁴¹ [Презентація посібника](#)

⁴² Звіти про стан дотримання прав людини у [Ватутінській](#) та [Лисянській](#) громадах.

⁴³ [Звіти](#) щодо наслідків воєнних злочинів в Уманській, Смілянській, Черкаській, Краматорській, Святогірській, Семенівській, Сумській, Охтирській та Сновській громадах.

⁴⁴ [Аналітичний звіт](#)

⁴⁵ [Презентація](#) напрацювань за другим етапом проєкту

безпеки, рівня життя, охорони здоров'я, екології, освіти, працевлаштування та врядування громади. Експертною групою було проведено 13 онлайн зустрічей, опитувано 552 мешканців, зібрано та проаналізовано 50 запитів на публічну інформацію, 170 публікацій і 55 нормативних актів. На основі цього аналізу виявлені ключові проблеми та розроблені рекомендації, які лягли в основу моніторингового звіту⁴⁶. Цей звіт підвищив обізнаність громадськості та органів влади щодо стану прав людини в місті. Як результат, місцева влада почала впроваджувати деякі рекомендації, зокрема створила 72 нових укриття, кабінет психологічної допомоги, електронну чергу в ЦНАПі та захисні бар'єри навколо шкіл.

Також проводилася документація воєнних та екологічних злочинів у Нікопольському регіоні. В його межах створено моніторингову групу для фіксації злочинів, проведено 23 онлайн зустрічі, направлено 39 запитів до державних органів для отримання інформації щодо рішень ОМС про фіксацію воєнних та екологічних злочинів, зібрано інформацію через 40 інтерв'ю зі свідками, постраждалими та представниками влади. Проєкт також включав 6 координаційних зустрічей⁴⁷ з правозахисниками, активістами, науковцями та представниками влади, для обговорення проблем з документування воєнних злочинів, екозлочинів, обміну досвідом та обговорення викликів та актуальних проблем Нікопольського регіону у фіксації завданої шкоди. Експерти проєкту підготували аналітичний звіт⁴⁸, який містить огляд воєнних і екологічних злочинів рф у Нікопольському районі та рекомендації щодо залучення громадянського суспільства до їх документування. Звіт було розповсюджено серед міжнародних партнерів для привернення уваги до порушень міжнародного гуманітарного права в Нікопольському районі.

Громадська організація «ДЖАСТГРУП», Київська обл. (<https://justgroup.com.ua>). JustGroup реалізував 11-ти місячний проєкт для формування спільного розуміння стандартів і підходів до розслідування та судового переслідування воєнних злочинів серед представників кримінальної юстиції, з метою забезпечення якісної аналітики, обміну досвідом і впливу на державну політику через партнерство з різними організаціями. Експертами проєкту опубліковано 11 редакційних матеріалів⁴⁹ які охоплюють широкий

⁴⁶ [Моніторинговий звіт](#)

⁴⁷ у лютому: «Покарати агресора за всі скоєнні воєнні та екологічні злочини» (<http://surl.li/yxxoqb>); у березні: «Екоцид та наслідки екологічних злочинів для Нікопольської громади». Анатомія екоциду. Війна нам відгукуватиметься ще сотні років» (<http://surl.li/qazlwc>) та «Воєнні та екологічні злочини: інструменти документування для громад» (<http://surl.li/uicolz>); у квітні: «Документування воєнних та екологічних злочинів: інструменти опитування очевидців та потерпілих» (<http://surl.li/toozoc>); у травні: «Каховська катастрофа: усвідомити масштаби» (<http://surl.li/vyoyzi>); у червні презентація результатів проєкту: «Документування воєнних та екологічних злочинів у Нікопольському регіоні: аналіз, відшкодування та зміцнення громади» (<http://surl.li/mammgi>)

⁴⁸ [Аналітичний звіт](#) за другим етапом проєкту

⁴⁹ 1. «Як відновлювати кримінальну юстицію в деокупованому Криму?» ([українською](#) та [англійською](#)). 2. «Проблеми кваліфікації колабораційної діяльності» ([українською](#) та [англійською](#)). 3. «Підстави для розмежування колабораційної діяльності та інших злочинів проти основ національної безпеки» (<http://surl.li/usgrw>). 4. «Відповідність законодавства про колабораційну діяльність міжнародно-правовим зобов'язанням України» (<http://surl.li/usgsd>). 5. «Аналіз судової практики за статтями 111, 111-1, 111-2 КК України за 2016–2022 роки» (<http://surl.li/usgsn>). 6. Матеріал «Відверто про виклики для захисників у справах про воєнні злочини» за підсумками закритої частини дискусії (<http://surl.li/usgsr>). 7. Доказування воєнних злочинів: напрацювання та виклики за підсумками двох років повномасштабного вторгнення» (<http://surl.li/usgss>). 8. Право на захист у справах про воєнні злочини. Discussion paper (<https://salo.li/c9f589a>). 9. Адвокати на ТОТ: легалізація окупаційної влади чи захист українських громадян? Discussion paper (<https://salo.li/2a27FFC>). 10. Підсумки дискусії «Адвокати на ТОТ: легалізація окупаційної влади чи захист

	<p>спектр питань від правового захисту обвинувачених у воєнних злочинах до відповідності законодавства міжнародним нормам; та 16 авторських статей⁵⁰, які включають аналіз таких питань, як кваліфікація воєнних злочинів проти доквілля, право на захист у справах про міжнародні злочини, воєнні злочини проти культурної спадщини на тимчасово окупованих територіях, значення строків досудового розслідування для воєнного сьогодення, а також вплив рішень Міжнародного суду ООН на запобігання фінансуванню тероризму та расової дискримінації на окупованих територіях. Проведено чотири дискусії обговорення⁵¹: під час першої дискусії підвищено обізнаність правників щодо тиску на адвокатів, недоліків у законодавстві та важливості їхньої ролі; під час другої обговорили проблеми доказування воєнних злочинів і синхронізацію підходів учасників процесу; під час третьої розглянули статус адвокатів на ТОТ і необхідність єдиного підходу до їх регулювання; під час четвертої обговорили часткове визнання доказів окупаційної влади та потребу в чітких критеріях і процедурах.</p> <p>Для вирішення потреби у стратегії на звільнених територіях, JustGroup, спільно з Прокуратурою Автономної Республіки Крим та містом Севастополь, створили робочу групу, яка працювала над розробленням моделі відновлення кримінальної правосудної системи на деокупованих територіях, що включає керування кластерами, які координує Прокуратура, в п'яти ключових напрямках: загальні та перехідні положення; втрачені та незавершені українські кримінальні провадження (до 2014 року); справи, ініційовані окупаційною владою; судові справи та відбування покарання; людські ресурси, фінансове та матеріально-технічне забезпечення. Було проведено 11 робочих зустрічей експертної групи⁵² та розроблено проєкт моделі повернення кримінальної юстиції на деокуповані території та дорожню карту з її реалізації⁵³ зосереджуючись на кроках перед, безпосередньо після та через один рік після деокупації. Здизайнована модель ляже в основу Стратегії повернення кримінальної юстиції на деокуповані території та незабаром буде представлена Генеральному прокурору для розгляду та затвердження. Проєкт підвищив обізнаність про міжнародні справи</p>
--	---

українських громадян?» (<https://salo.li/Da8e63d>). 11. (Не)визнання рішень і доказів окупанта: наслідки для кримінальної юстиції України. Discussion paper (<https://salo.li/c87cAeA>).

⁵⁰ 1. «Від заяв до покарання: реакція України та світу на окуповані вибори» ([українською](#) та [англійською](#)). 2. «Як кваліфікувати воєнні злочини проти доквілля» ([українською](#) та [англійською](#)). 3. «Про колаборацію офіційно: слова мають значення» (<http://surl.li/usgtc>). 4. «Захисник обвинуваченого у воєнних злочинах: погляд суді» (<http://surl.li/usgtm>). 5. «Право на захист у справах про міжнародні злочини: зобов'язання держави за ЄКПЛ» (<http://surl.li/usgtr>). 6. «Воєнні злочини проти культурної спадщини на тимчасово окупованих територіях» (<http://surl.li/usgtu>). 7. «Строки досудового розслідування: походження та значення для воєнного сьогодення» (<http://surl.li/usgub>). 8. «Рішення МС ООН щодо боротьби з фінансуванням тероризму та расової дискримінації: без шансу захистити населення на окупованих територіях» (<http://surl.li/usgum>). 9. «Коли процес важливіший за результат, або роздуми про справжню вартість кримінального провадження in absentia» (<http://surl.li/usgux>). 10. «Процесуальні гарантії захисту та конфіденційності потерпілих і свідків у справах про СНПК: міжнародна практика» (<http://surl.li/usgva>). 11. «Бути чи не бути in absentia: заочне кримінальне переслідування за вчинення міжнародних злочинів в Україні» (<http://surl.li/usgvd>). 12. «Гуманітарний аспект колабораціонізму: де проходить межа між злочинною співпрацею і виживанням в окупації?» (<http://surl.li/usgvi>). 13. «Процесуальні гарантії захисту та конфіденційності потерпілих і свідків у справах про СНПК: міжнародна практика (ч. 2)» (<http://surl.li/usgvk>). 14. «Злочин агресії: український підхід до міжнародного права» (<http://surl.li/usgvn>). 15. «Чому наявні міжнародні механізми репарацій не працюють у контексті України?» (<https://salo.li/028489116>). 16. «Протидія глорифікації ворога: яку модель обрати?» (<https://salo.li/80798C9>).

⁵¹ 1. «Право на захист у справах про воєнні злочини» (<https://salo.li/dDCE279>). 2. «Доказування воєнних злочинів: напрацювання та виклики за підсумками 2-х років повномасштабного вторгнення» (<https://salo.li/6b288F1>). 3. «Адвокати на ТОТ: легалізація окупаційної влади чи захист українських громадян?» (<https://salo.li/5120a8c>). 4. «(Не)визнання рішень і доказів окупанта: наслідки для кримінальної юстиції України» (<https://salo.li/1649BF0>).

⁵² <https://salo.li/1bfCf11>

⁵³ <https://drive.google.com/drive/folders/1pRdQSVxoAqj4O5dvST1x9op7tipyJNAZ>

щодо воєнних злочинів, виніс на публічне обговорення раніше малозгадувані теми, як-от роль захисників і використання документів окупаційної влади, та залучив спільноту до формування інноваційних підходів у кримінальному процесі в умовах збройного конфлікту й окупації.

ГО «Агенція розвитку локальних медіа «АБО», м. Київ (abo.media/ngo). Проєкт реалізувався з 15 жовтня 2023 року по 15 березня 2024 року та був спрямований на фіксацію та документування наслідків військової агресії на території Святогірської, Лиманської територіальних громад та Донецької області. Проєкт включав дві п'ятиденні місії для збору свідчень очевидців, документування руйнувань та пошкоджених об'єктів, а також збір інформації для журналістських матеріалів. У рамках першого моніторингового візиту було відвідано 5 населених пунктів: м. Святогірськ, с. Тетянівка, с. Богородичне, с. Хрестище, с. Долтина. У рамках другого моніторингового візиту відвідано місто Лиман та селища Лиманської громади: Зарічне, Новоселівка, Шандриголово. Відповідно зібраним матеріалам було опубліковано 80 історій жителів територіальних громад, чії будинки постраждали під час бойових дій, створено серію з 10 відео інтерв'ю, стрімів⁵⁴ з представниками органів місцевого самоврядування, людьми з Донеччини, інших регіонів, які також постраждали через війну. Експертами створено лендінг⁵⁵ та базу даних⁵⁶ на сайті з фотографіями будинків, історіями-свідченнями жителів, відомостями про пошкоджені будівлі, що може допомогти визначити розмір збитків для відновлювальних робіт. Проведено презентацію та публічну дискусію⁵⁷ з представниками влади для виявлення проблем, пов'язаних з відновленням на прифронтових територіях, компенсацією за знищене житло та механізмами фіксації воєнних злочинів. Команда проєкту підготувала посібник⁵⁸ про деокуповану Святогірську громаду Донецької області, який надає цінний досвід у фіксації руйнувань та відновленні інфраструктури, що стане корисним для громад, які постраждали від війни або стикаються з подібними викликами після деокупації.

Одеська обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України», м. Одеса (<http://cvu.od.ua>). Проєкт, що тривав з 10 жовтня 2023 року по 15 травня 2024 року, став першою комплексною ініціативою на Півдні України з документування воєнних злочинів і впровадження міжнародного гуманітарного права на

⁵⁴ 1. Стрім: Чи варто відновлювати вщент зруйновані населені пункти? (<http://surl.li/srcvp>); 2. Відео: На державу не сподіваюсь! Як громадянин відбудовує свій бізнес не дочекавшись допомоги (<http://surl.li/srcwe>); 3. Стрім: Як повернути довіру до української влади і віру у відбудову на території зруйнованих районів? (<http://surl.li/srcxt>); 4. Відео: Як отримати компенсацію на відбудову по єВідновленню. Відповідає юрист (<http://surl.li/srczj>); 5. Стрім: Чому міжнародні донори мають вкладатись у відбудову? (<http://surl.li/srczq>); 6. Як місцева влада фіксує наслідки обстрілів? Приклад Слов'янська (<http://surl.li/srczv>); 7. Стрім: Яке майбутнє чекає знищений схід? Зона відчуження чи український Лас Вегас? (<http://surl.li/rlgmt>); 8. Відео: Гроші постраждалим від війни через суд. Інтерв'ю з аналітиком Філатовим (<http://surl.li/rlgnw>); 9. Стрім: Як знищеним громадам наповнити бюджет і заробити на відбудову? (<http://surl.li/rlgnz>); 10. Відео: Мільйонні проєкти готові для відбудови Попасної. Інтерв'ю з військовою адміністрацією (<http://surl.li/rlgol>).

⁵⁵ <https://sviydim.media/article/stories/>

⁵⁶ <https://sviydim.media/object/>

⁵⁷ <https://sviydim.media/articles/rebuilt/proyekt-svyatogirsk-lyman-2-0/>

⁵⁸ <https://sal0.li/18121e5>

рівні постраждалих громад, що реалізується в співпраці з місцевими органами влади. У результаті відкритого конкурсу⁵⁹ були обрані Первомайська, Галицинівська та Баштанська громади, з якими підписано меморандуми про співпрацю. Ключові потреби в кожній громаді були визначені як гуманітарне розмінування, відновлення інфраструктури, покращення водопостачання, забезпечення соціальних послуг та відновлення критичної інфраструктури. Для привернення уваги до проблем документування воєнних злочинів у громадах проведено три круглі столи, в яких взяли участь 50 осіб (36 жінок, 14 чоловіків). Було організовано три одноденні тренінги з міжнародного гуманітарного права для публічних службовців, які допомогли 49 (43 жінки та 6 чоловіків) учасникам отримати базові знання норм міжнародного гуманітарного права та зрозуміти особливості його застосовування при здійсненні місцевої політики, а також фіксувати (документувати) воєнні та інші міжнародні злочини РФ. Документатори зібрали 38 свідчень про ймовірні воєнні злочини: пошкодження чи знищення історичних пам'яток, лікарень, релігійних споруд, закладів освіти, науки, мистецтва; загибель та поранення людей; наслідки обстрілів. Підготовлено аналітичний звіт⁶⁰ з рекомендаціями для органів місцевого самоврядування, про збитки та прогрес відновлення постраждалих внаслідок агресії РФ цивільних об'єктів, який був представлений на форумі з відновлення громад⁶¹. Результати проєкту підтвердили значну наявність інформації про воєнні злочини, що може вплинути на формування карти злочинів у громадах. В рамках проєкту було визначено унікальний напрямок розвитку – створення екосистеми управління даними про збитки та прогрес відновлення, яка надасть правозахисникам доступ до інформації про воєнні злочини, а місцевій владі допоможе ефективніше планувати відновлення громад. Екосистема управління даними про збитки та прогрес відновлення посилює адвокаційний потенціал і підтримку постраждалих громад.

ГО «Асоціація українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів» (Асоціація УМДПЛ), м. Київ (umdpi.info). Шестимісячний проєкт (з 01 грудня 2023 року по 31 травня 2024 року) був спрямований на роботу зі збору фактів воєнних злочинів на окупованих територіях та відзначав важливість захисту персональних даних під час військового конфлікту. За період реалізації проєкту було знайдено, опрацьовано та додано до бази 108 нових кейсів про злочини проти цивільного населення з Донецької, Запорізької, Луганської, Київської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей, АР Крим. За результатами OSINT моніторингу щодо аудіо перехоплень знайдено, переведено у текстовий формат та збережено у вигляді аудіофайлів 119 кейсів телефонних розмов російських військовослужбовців, у яких міститься зізнання про випадки вчинення воєнних злочинів, порушення законів і звичаїв війни. Всі зібрані кейси було опрацьовано та систематизовано за

⁵⁹ [Результати відкритого конкурсу](#)

⁶⁰ [Аналітичний звіт](#)

⁶¹ [Презентація результатів проєкту](#)

видами воєнних злочинів у звіті⁶². Крім того, експерти проекту провели 41 просвітницький захід з питань захисту персональних даних у 13 регіонах України, у яких взяли участь 1 157 учасників (511 чоловіків та 646 жінок). Під час проведення заходів експерти презентували дослідження «Захист персональних даних під час війни» в якому проаналізовано яким чином російські силовики використовували різного роду реєстри державних та комунальних установ для ідентифікації різних груп українців на окупованих територіях, в тому числі колишніх військовослужбовців, правоохоронців, власників зброї, представників політичних партій та громадських діячів. Крім презентації виявлених проблем також надаються поради щодо того, яким чином слід організувати роботу в цій сфері, де можна отримати всю необхідну інформацію та надано методичні матеріали. Було проведено дводенний тренінг⁶³ для регіональних координаторів по зв'язках з громадськістю Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо документування воєнних злочинів та по проблематиці захисту персональних даних в умовах війни з подальшим залученням їх для просвітницької діяльності на регіональному рівні. Вся діяльність проекту висвітлювалась в тематичних новинах, аналітичних та просвітницьких матеріалах, статтях по тематиці воєнних злочинів та захисту персональних даних на вебсайтах та Фейсбук сторінках Асоціації та партнерських організацій.

Громадська спілка «Освітній дім прав людини в Чернігові», Чернігів (<https://ehrh.org/>).

Проект «Документування воєнних злочинів на Чернігівщині» (з 15 грудня 2023 року до 31 травня 2024 року) був спрямований на збір та документування фактів воєнних злочинів з метою притягнення винних осіб до відповідальності, збереження правди про війну та надання підтримки жертвам воєнних злочинів. В рамках проекту проведено один онлайн та два офлайн тренінги для 66 учасників. Створено 12 довідок з моніторингу відкритих джерел і здійснено 13 моніторингових візитів до 11 населених пунктів Чернігівщини. Підготовлено 13 нарративних та 10 аналітичних звітів, а також звіт з документування воєнних злочинів. За результатами моніторингових виїздів підготовлено звіт з документування воєнних злочинів на Чернігівщині⁶⁴. До ГУНП в Чернігівській області направлено 47 аналітичних довідок по ідентифікованим військовослужбовцям РФ, проведено аналіз свідчень, фото- та відеоматеріалів, а також перевірку достовірності зібраної інформації щодо їх участі у вторгненні⁶⁵. У базу даних «Т4Р» внесено 500 епізодів воєнних злочинів, включаючи пошкодження домогосподарств, адреси та інформацію про жертви. Створено реєстр судових справ та проведено моніторинг 11 кримінальних проваджень, який проаналізував якість судового процесу, виявивши низький рівень ефективності захисту, шаблонність обвинувачень і недостатність доказової бази. Підготовлено та

⁶² [Збірник кейсів з аудіоперехопелень телефонних розмов окупантів](#)

⁶³ [Тренінг](#) для регіональних координаторів по зв'язках з громадськістю Омбудсмена

⁶⁴ https://drive.google.com/drive/folders/1whrZsEocyUHjWN1OzzV4s3IWVJ_4c96

⁶⁵ <https://ehrh.org/74-omsbr/>

опубліковано 15 публічних матеріалів про воєнні злочини на Чернігівщині.

ГО «Об'єднання родичів політ'язнів Кремля», м. Київ (<https://www.relativespp.org/>).

Проект «Звільніть наших рідних» мав на меті підвищення обізнаності громадськості щодо воєнних злочинів, скоєних військами РФ на території України та надання соціальної підтримки постраждалим. За весь термін реалізації проєкту (з 15 січня до 30 червня 2024 року) випустили в ефір 53 радіопроеграми⁶⁶. На 27 радіопередачах спікерами були правозахисники, представники місцевої влади, громадські активісти, юристи, науковці та журналісти, які працюють над темою воєнних злочинів і надають допомогу постраждалим та їхнім сім'ям. В студії запрошені експерти надавали конкретні поради для тих, чий рідні потрапили в полон, розповідали про можливості отримання соціальної підтримки від держави. У 26 радіоефірах увага приділялася історіям цивільних, які були незаконно позбавлені свободи внаслідок російської агресії в Україні про проблеми, з якими стикаються ув'язнені та їх родини. За результатами випуску радіопроеграми «Звільніть наших рідних» було розміщено 371 матеріал у медіа та 223 матеріалів на власних ресурсах. Загальна кількість переглядів відеотрансляції 53 випусків становить 1 751 403.

ГО «Лабораторія журналістики суспільного інтересу» (далі – ЛЖСІ), м. Київ (<https://www.journlab.online/>).

Проект «The Reckoning Project» спрямований на створення медіаматеріалів та документальних фільмів для розкриття правди про російське вторгнення і підвищення обізнаності про воєнні злочини в Україні. Основні діяльності включають документування свідчень постраждалих, проведення адвокаційних поїздок та участь у міжнародних заходах. За звітний період було задокументовано 70 свідчень воєнних злочинів через глибокі інтерв'ю, зібрані свідчення стосуються затримання, позбавлення волі і тортур на Херсонщині, Харківщині, Миколаївщині та Київщині, нищення цивільної інфраструктури в Херсонській області. Кожне свідчення опрацьовувалось та на його основі формувалась аналітична записка, яка узагальнює основні події та факти, описані кожним свідком. Аналітичні записки мають спеціальний формат для полегшення їхнього використання правоохоронними органами. У рамках проєкту ЛЖСІ було надано психологічну допомогу для підтримки морального стану команди документаторів і потерпілих, які висловили таку потребу. Протягом проєкту проведено 5 адвокаційних заходів в Україні з кінопоказами та дискусіями в Києві та Львові⁶⁷, присвяченими російським воєнним злочинам, наслідкам підриву Каховської ГЕС та питанням відповідальності за агресію, 30 адвокаційних заходів у різних країнах, спрямованих на розширення міжнародного розуміння

⁶⁶ <http://surl.li/gvsdtl>

⁶⁷ [Дискусія](#) «Відповідальність як процес: Як медіа формують наратив про воєнні злочини та правосуддя»; [конференція](#) «Права людини в дії», показ документального фільму «[Велика вода](#)» в Національному музеї Революції Гідності; показ документального фільму «[Чорнобиль 22](#)»; закритий показ першої частини документального фільму дослідника проєкту «Розплата» Ангеліни Карякіної «[Маріуполь-АлеппоГрозний](#)».

російських злочинів в Україні⁶⁸. У Копенгагені та Брюсселі було організовано покази фільмів про депортацію українських дітей та обстріли мирного населення. У Лондоні та Берліні обговорювалися трагедії, що сталися в Україні під час окупації, під час кінопоказів та дискусій за участі українських журналістів і режисерів. В Буенос-Айресі та Вашингтоні особливу увагу приділили темі ядерного тероризму та екологічної війни, зокрема через покази фільмів «Чорнобиль 22» та інші. У Мехіко та Сантьяго де Чилі відбулися важливі дискусії з журналістами, науковцями та студентами, що допомогли привернути увагу до порушень прав людини в Україні. В Перуджі на Міжнародному журналістському фестивалі та в Лос-Анджелесі в Каліфорнійському університеті акцент було зроблено на висвітленні ролі журналістики під час війни та методах документування злочинів.

Експерти «The Reckoning Project» активно брали участь у численних адвокаційних заходах і міжнародних форумах, виступали на важливих дискусіях і конференціях у Києві, Лондоні, США та інших містах, висвітлюючи питання воєнних злочинів Росії та просуюючи документальні фільми про війну в Україні⁶⁹. Команда також активно представляла проект на кінофестивалях і індустріальних платформах, зокрема в Берліні, Каннах та Лондоні⁷⁰. Вони опублікували численні матеріали в міжнародних і національних ЗМІ, організували медіа кампанії. Особливу увагу привернув позов, поданий командою проекту до Федерального суду Аргентини 15 квітня⁷¹. Цей позов стосується злочинів тортур проти громадянина України, скоєних в умовах російської окупації, який було подано за принципом універсальної юрисдикції. У цьому контексті команда ЛЖСІ розгорнула медіа кампанію, включаючи відеорепортажі для аргентинських телеканалів і матеріали для місцевих медіа⁷². Подання позову привернуло значну увагу міжнародних ЗМІ, таких як Reuters, а також ключових українських медіа. Цей крок допоміг привернути міжнародну увагу до ситуації в Україні і підкреслити необхідність розслідування воєнних злочинів. Наталія Гуменюк разом з командою активно залучала увагу до проблеми російських воєнних злочинів, співпрацюючи з міжнародними ЗМІ та організаціями правозахисного спрямування. Наталія Гуменюк говорила із Хілем Лаведрою⁷³ про сам процес, що потрібно було йому для винесення вироку, чи визнали свою провину військові та про його нічні жахіття після свідчень жертв. Події також сприяли налагодженню зв'язків з представниками місцевих ЗМІ та влади, зокрема в Аргентині⁷⁴, підвищуючи усвідомлення глобальної спільноти про необхідність розслідування воєнних злочинів та забезпечення справедливості. Щоб зберегти історичну правду, допомогти читачу не загубитися в трагедіях війни та підсилити

⁶⁸ Данія, Лондон, Берлін, Берлін, Аргентина, Буенос-Айрес, Монтевідео, Буенос-Айрес, Аргентина, Вашингтон, США, Італія, Мексика, Мехіко, Сантьяго-де-Чилі, Сантьяго-де-Чилі, Лос-Анджелес, США, Сан-Паулу, Бразилія, Грузія

⁶⁹ [Дискусія](#) «Як розповісти світові про злочини Росії в окупованій Україні?»; [Форум](#) «26-2-14: Війна почалася в Криму»; [Анонс виступу](#) Олексія Радинського на симпозиумі у США; [Розмова з Любою Кнорозок](#), продюсером фільму «Чорнобиль 22»; [Сесія](#) в рамках фестивалю The BBC World Service Presents; [Львівський медіафорум](#); [Презентація](#) у Folha de São Paulo.

⁷⁰ <https://salo.li/4B537Eb>

⁷¹ <https://salo.li/E97DD4F>

⁷² <http://surl.li/uslot>

⁷³ <https://salo.li/4aBa7AC>

⁷⁴ <https://salo.li/824BfDD>

адвокаційну компанію команда ЛЖСІ перевидала книгу «Найстрашніші дні мого життя» з репортажами, що зафіксували свідчення про численні злочини, такі як обстріли та катування, зафіксовані під час документування першого року повномасштабної війни Росії проти України.

МБО «Екологія-Право-Людина», м. Львів (<https://epl.org.ua/>).

Проект, реалізований з 15 січня по 15 червня 2024 року, був спрямований на поліпшення можливостей забезпечення правосуддя за екологічні злочини війни. Було проведено системне дослідження екологічних наслідків війни, розроблено пропозиції для вдосконалення правових інструментів. Протягом проекту велася робота з дослідження стану запуску Міжнародного реєстру збитків. Було розроблено проект Форми заяви для категорії «Екологічна шкода» та подано його до Міністерства юстиції України з проханням вжити заходів для відкриття Міжнародного реєстру збитків і надання права громадським організаціям подавати заяви на відшкодування екологічної шкоди Україні. Експертами зібрано 51 кейс впливу війни на довкілля, які включають вибухи снарядів, забруднення ґрунту, пошкодження біотопів та втрату живих організмів внаслідок підриву дамби. Кожен з цих кейсів свідчить про серйозні наслідки воєнних дій для природного середовища та необхідність негайних заходів для відновлення екосистем та мінімізації забруднення. Експертами проекту було розроблено: аналітичний документ з обґрунтуванням екологічних критеріїв екоциду⁷⁵ та правовий висновок⁷⁶ щодо можливостей звернення до Міжнародного кримінального суду (МКС) з екологічними справами. В рамках проекту проводилися лабораторні дослідження 30 зразків ґрунту та мулу, що були відібрані на територіях, які постраждали внаслідок ведення бойових дій, які виявили значне перевищення концентрацій важких металів, особливо кальцію, що свідчить про серйозне забруднення територій і можливі наслідки для рослинності та родючості ґрунту. Концентрація кальцію у пробі з вирви від удару С-300 перевищує фонові значення в 7,6 разів, що може вказувати на місце детонації. За результатами дослідження фактів екологічних злочинів та проведення еколого-правових теоретичних досліджень ЕПЛ підготували та поширили 34 інформаційні та аналітичні матеріали, 54 інформаційні релізи, які підсумували результати дослідницьких виїздів, лабораторних досліджень, аналітичної роботи та 6 інфографік (матеріали мають охоплення 189 538 осіб). Під час двох онлайн тренінгів і заключного семінару було проведено навчання для 146 потенційних документаторів.

«ГО «Міжнародне об'єднання комунікаціоністів «ПІАР АРМІ», м. Київ (<https://www.pr.army/>).

Шестимісячний проект «Where Are Our People?» (01 січня 2024 року – 30 червня 2024 року) був спрямований на викриття та висвітлення незаконної депортації українців Росією, підвищення обізнаності світової спільноти та мобілізацію зусиль для вирішення цієї проблеми. Експертами проекту було підготовлено 105 особових справ на

⁷⁵ <http://surl.li/bdkezp>

⁷⁶ <http://surl.li/tenfyd>

залучених у процес депортації осіб та організацій та сформовано 255 групових та індивідуальних особових справ на вивезених українських дітей та родин (108 справи стосувались ситуації, коли дітей вивозили в різні регіони Російської Федерації на відпочинок; 93 справ стосувались усиновлення (або встановлення опікунства) дітей з окупованих територій України громадянами РФ; 26 справ стосувались випадків, коли діти вивозились в РФ в рамках евакуації із зони бойових дій; 17 справ – це ситуації, коли дітей везли в РФ в рамках програм по освітньому обміну; 11 випадків, коли дітей везли в Росію під приводом лікування). Зібрана інформація у вигляді особових справ передана профільним державним органам України та громадським організаціям, що займаються поверненням депортованих і юридичним переслідуванням винних. В рамках проекту відбувалися розсилки 27 пітчів на міжнародні ЗМІ за різними темами, що стосуються депортації українців з акцентом на масовій депортації дорослих та важливості їхньої ідентифікації та пошуку, опубліковано 17 матеріалів у ЗМІ на тему депортацій українців (з експертними коментарями та/або свідченнями жертв та очевидців), 8 дайджестів та 35 постів у соцмережах. ПІАР АРМІ організувала 4 заходи за участі державних органів, громадських організацій і медіа, зокрема пресконференцію щодо проблеми політичних заручників, насильницьких вивезень, депортованих громадян України⁷⁷ і Медіамарафон «10 років російської агресії в Україні. Шлях до справедливості.»⁷⁸ Під час візиту до США представники проекту сприяли виходу інтерв'ю з дітьми, яких вдалося повернути, на одному з найбільших американських телеканалів CBS Mornings.⁷⁹

*В рамках виконання програмних завдань було досягнуто таких результатів:

ЗАВДАННЯ I: Розширення та посилення моніторингу дотримання та просування прав людини ,

1.1. Моніторинг, документування та звітування про порушення прав людини та воєнні злочини на Донбасі, в Криму та інших постраждалих від війни територіях України.

З початку війни в Україні у 2014 році Програма здійснювала моніторинг і документування фактів порушень прав людини та воєнних злочинів у зонах конфлікту, для збору інформації про ймовірні воєнні злочини та грубі порушення прав людини, яка зберігається в базі даних УГСПЛ. У межах Програми було задокументовано у 2014-2022 роках 58 446 фактів порушень прав людини.

Співпраця УГСПЛ з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України призвела до створення у 2021 році першого у світі державного Українського національного центру миробудування (далі – УНЦМ). Центр мав стати невід'ємною частиною майбутньої єдиної державної системи для моніторингу та документування порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, пов'язаних з конфліктом. Це стало яскравим

⁷⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=3MaK03yIKqk>

⁷⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=Pglao0G59cY>

⁷⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=pVco96MhX6M>

	<p>прикладом партнерства⁸⁰ для остаточного інституалізування тривалих зусиль недержавного сектора, з Центром документації УГСПЛ, який є піонером і одним із провідних гравців у цій галузі. Важливо, щоб Центр документації УГСПЛ був інтегрований у структуру УНЦМ з повним передаванням його співробітників⁸¹, бази даних, пов'язаної з конфліктом, та інших ресурсів і інструментів моніторингу й документування прав людини⁸².</p> <p>Однак після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року Центр був перетворений на Національне інформаційне бюро з питань військовополонених, а відповідні державні органи були покликані на збір і збереження фактів скоєних воєнних злочинів і порушень прав людини для майбутнього правосуддя⁸³.</p> <p>Хоча Бюро зосереджувалося переважно на зборі інформації про українських військових, захоплених Росією, документація воєнних злочинів залишалася критично важливою для перехідного правосуддя. З огляду на це, Програма вирішила відновити діяльність з документації. Крім того, Програма спільно започаткувала дві національні коаліції, які очолили зусилля з документування воєнних злочинів (коаліція «Україна. П'ята ранку» та «Глобальна ініціатива для розриву порочного кола безкарності Росії за її воєнні злочини», скорочено – Трибунал для Путіна)⁸⁴. Документація ймовірних воєнних злочинів проводилася на рівні громадських приймалень УГСПЛ, які аналізували відкриті джерела, опитували внутрішньо переміщених осіб та проводили моніторингові візити, під час яких вони фіксували випадки та кваліфікували їх відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду⁸⁵.</p> <p>У 2022—2024 роках було задокументовано 36 651 новий випадок ймовірних воєнних злочинів та грубих порушень прав людини (включаючи документацію, проведено через компонент субгрантів). Найпоширенішими порушеннями, задокументованими Програмою, є: пошкодження приватної власності; напади на цивільну інфраструктуру; поранення внаслідок обстрілів; смерті внаслідок обстрілів; примусові зникнення.</p> <p>Загалом Програма провела 226 моніторингових візитів (157 візитів після повномасштабного вторгнення у 2022 році) до постраждалих від</p>
--	---

⁸⁰ Це було зроблено на основі напрацьованого досвіду експертів Програми USAID «Права людини в дії» ([посилання](#)). Напрацьовання цієї експертної ради при Міністерстві реінтеграції тимчасово окупованих територій України були представлені 01 грудня напередодні головної події - офіційного відкриття УНКП ([анонс](#), [відеозапис](#), [прес-реліз після заходу](#), [зовнішнє посилання](#)).

⁸¹ <https://www.facebook.com/Ugspl/posts/4666716213376298>

⁸² Відповідно до Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року, з метою збору та систематизації даних про військовополонених, загиблих, зниклих безвісти, незаконно утримуваних, у тому числі цивільних осіб ([лінк](#)).

⁸³ У тому числі запуск наступних платформ для моніторингу та документування:

- Веб-портал для фіксації та попередньої оцінки збитків, завданих як державній, так і приватній власності, що експлуатується Офісом Президента, Міністерством економіки України та Київською школою економіки <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/kse-spilno-z-ministerstvom-ekonomiki-ta-ofisom-prezidenta-zapuskaye-sayt-dlya-zboru-danih-pro-zbitki-naneseni-ukrayini-u-viyni/>.
- Веб-платформа для збору та обробки інформації про порушення прав людини для подання до Європейського суду з прав людини, <https://humanrights.gov.ua>. Офіс Президента, Міністерство юстиції України, Міністерство закордонних справ України, Представництво Президента в Криму.
- Веб-платформа для збору фактів воєнних злочинів і злочинів проти людяності для майбутнього спеціального міжнародного трибуналу та МКС, що функціонує під керівництвом Генеральної прокуратури, <https://warcrimes.gov.ua/>.
- Крім того, Міністерство цифрової трансформації України створило єдиний веб-портал «Російсько-українська війна: докази», <https://dokaz.gov.ua/>, який надає огляд порушень та воєнних злочинів, про які слід повідомляти, з подальшим перенаправленням на тематичні веб-сайти, зазначені вище. Відповідальними за наповнення сайту є Офіс Президента, Міністерство юстиції України, Представництво Президента в Криму, Міністерство цифрової трансформації України, Генеральна прокуратура, Київська школа економіки.

війни територій та центрів компактного проживання внутрішньо переміщених осіб. Під час цього періоду групи також надавали правову допомогу населенню, зокрема в регіонах, де безкоштовна правова допомога не була відновлена після деокупації. Деякі з постраждалих отримали безкоштовну вторинну правову допомогу від юристів Центру стратегічних судових справ.

У рамках інформаційно-просвітницької діяльності Програми, спрямованої на поширення свідчень жертв конфлікту, команда підготувала серію «Історії війни»⁸⁶, яка містить короткі розповіді осіб, які пережили окупацію, або жертв воєнних злочинів.

1.2. Аналіз і спільна розробка законів і політик, пов'язаних із ситуацією з правами людини в умовах збройної агресії Росії проти України.

Програма здійснювала моніторинг ситуації щодо захисту прав людини в контексті збройного конфлікту та аналізувала політики, що впливають на їх реалізацію.

З 2014 року експерти Програми підготували 62 аналітичні матеріали з різних аспектів ситуації з правами людини в Україні, приділяючи особливу увагу питанням, пов'язаним із війною. Крім того, Програма постійно моніторила та аналізувала відповідне українське законодавство і законопроекти, пропонуючи численні зміни та доповнення до документів. Зокрема, було підтримано підготовку 36 пропозицій до законодавчих актів.

У 2014 – 2015 роках спільно з партнерами (українськими та іноземними НУО та міжнародними організаціями) Програма проводила адвокацію законодавства та правозахисний аналіз. Програма встановила зв'язки з парламентом, його профільними комітетами та державними органами виконавчої влади, що дозволило ефективніше адвокатувати зміни в нормативних актах і політиках. Це призвело до трьох адвокаційних кампаній на національному рівні (захист прав ВПО, забезпечення відповідності закону про люстрацію міжнародним стандартам, виконання міжнародних судових рішень з прав людини).

У 2015 році експерти Програми сприяли ухваленню та подальшому оновленню Національної стратегії у сфері прав людини та відповідних планів дій (оновлено у 2021 році)⁸⁷. Їхня робота включала координацію

⁸⁴ [Посилання](#) з описом першої коаліції, [посилання](#) з описом другої коаліції.

⁸⁵ Римський статут Міжнародного кримінального суду — це [договір](#), який заснував [Міжнародний кримінальний суд](#) (МКС). У статуті визначено структуру МКС та його юрисдикцію. Суд має право притягати до відповідальності фізичних осіб (але не держави чи організації) за чотири види злочинів: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії. Хоча Україна до 2024 року не була Державою-учасницею Римського статуту, вона двічі скористалася своїм правом визнати юрисдикцію Суду щодо ймовірних злочинів, визначених Римським статутом, які відбулися на її території, відповідно до статті 12(3) Статуту. [Перша декларація](#), подана урядом України, визнавала юрисдикцію МКС щодо ймовірних злочинів, скоєних на території України з 21 листопада 2013 року до 22 лютого 2024 року.

⁸⁶ «Історії війни» публікуються на сайті УГСПЛ з березня 2022 року і наразі містять понад 100 розповідей людей, які постраждали від конфлікту.

⁸⁷ 25 серпня 2015 року Президент України підписав Указ № 501/2015, яким [затверджено Національну стратегію у сфері прав людини](#). 23 листопада того ж року Уряд України затвердив п'ятирічний план дій до стратегії, який охоплював 25 стратегічних напрямів, 7 з яких безпосередньо стосувалися війни (зокрема, захист прав жителів ТОТ, захист прав ветеранів, захист прав ВПО, звільнення заручників тощо). 24 березня 2021 року Президент України підписав Указ № 119/2021, яким затверджено нову Національну стратегію у сфері прав людини. Реалізація Національної стратегії здійснюється за 27 стратегічними напрямками, зокрема: забезпечення права на життя; запобігання катуванням і жорстокому поводженню з людьми; забезпечення права на справедливий суд; забезпечення свободи мирних зібрань і об'єднань; забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб і осіб, які проживають на тимчасово окупованій території України; відновлення прав осіб, позбавлених волі внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, тимчасової окупації частини території України; забезпечення прав осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їхніх сімей; подолання негативних наслідків конфлікту, спричиненого збройною агресією Російської Федерації тощо.

Ефективна реалізація Національної стратегії сприятиме, зокрема, прогресу у виконанні міжнародних договорів України у сфері прав людини, включно з Угодою про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом і його державами-членами,

розробки документа (зокрема розділів, присвячених ситуації збройного конфлікту на Донбасі, тимчасовій окупації Криму та правам постраждалих і переселенців), а також систематичний моніторинг його виконання через Національний індекс прав людини⁸⁸ та аналіз урядових звітів. Протягом років Програма тісно співпрацювала з Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Міністерством юстиції України, щоб забезпечити реалізацію цього документа державними органами, залучивши до цього процесу правозахисні організації⁸⁹.

Експерти Програми брали участь у робочих групах при урядових органах для розробки законодавчих і нормативних актів, що стосуються прав людини та основоположних свобод. Зокрема, експерти Програми долучилися до підготовки законопроектів щодо компенсації вартості пошкодженого майна ВПО; внесення змін до законів України з метою усунення дискримінаційних норм і прогалин у правовідносинах держави з громадянами, які проживають на тимчасово окупованій території України, чи ВПО; забезпечення психічного здоров'я, освіти; державної політики щодо відновлення суверенітету України над територіями, охопленими конфліктом; запровадження персональних санкцій проти порушників прав людини; визнання недійсним закону про вільну економічну зону «Крим» тощо.

Серед інших видатних результатів – розроблений разом із партнерами під егідою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини законопроект «Основи державної політики щодо захисту прав людини для подолання наслідків збройного конфлікту», який має стати основою для законотворців і слугувати орієнтиром під час розробки подальшого законодавства, пов'язаного з конфліктом.

Після повномасштабного вторгнення основними завданнями стали гармонізація положень Кримінального кодексу України щодо відповідальності за колабораціонізм із нормами міжнародного гуманітарного та міжнародного права з прав людини, а також участь у розробці законодавчих актів, спрямованих на запобігання колабораційній діяльності. Було підготовлено комплексний аналіз⁹⁰ законопроектів щодо внесення змін до Кримінального кодексу та інших законодавчих актів стосовно колабораційної діяльності.

1.3. Проведення адвокаційних кампаній із захисту та просування прав людини на місцевому, національному та міжнародному рівнях в умовах збройної агресії.

Програма співпрацювала з урядом України та міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ, Рада Європи тощо) для найкращого захисту інтересів жертв конфлікту, зокрема у сфері забезпечення справедливості. З 2014 року Програма провела 33 адвокаційні кампанії на національному та міжнародному рівнях для просування доступу до

з іншого боку, виконанню Цілей сталого розвитку України до 2030 року, а також покращенню позиції України у міжнародних рейтингах у сфері прав людини.

З метою ефективної реалізації Національної стратегії у червні 2021 року Уряд затвердив [План дій на 2021-2023 роки](#) своєю постановою № 756-р.

⁸⁸ <https://hro.org.ua/>

⁸⁹ Дивіться [прес-захід](#), присвячений питанням, пов'язаним з імплементацією

⁹⁰ Повний науково-правовий висновок доступний за [посиланням](#)

	<p>правосуддя та притягнення до відповідальності порушників прав людини. Найяскравіші приклади наведено нижче.</p> <p>У 2015 – 2018 роках Програма активно відстоювала права, свободи та законні інтереси внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та жителів тимчасово окупованих територій (ТОТ). Зокрема, УГСПЛ ініціювала адвокаційну кампанію щодо просування законопроєкту про ВПО та брала участь у робочій групі спільно з Кримською польовою місією з прав людини, ГО «Право на захист», Центром громадянської освіти «Альменда», Центром громадянських свобод, «КримSOS» і «ВостокSOS».</p> <p>Завдяки цим зусиллям 20 жовтня 2014 року Верховна Рада України ухвалила довгоочікуваний Закон № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який був розроблений за активної участі УГСПЛ, експертів Адміністрації Президента, а також консультантів з УВКБ ООН і ОБСЄ.</p> <p>Серед значущих досягнень також варто відзначити ухвалення Закону № 2166, який став важливим проривом, оскільки повністю відповідає міжнародним стандартам, що посилює гарантії дотримання прав і свобод ВПО. Крім того, були внесені довгоочікувані зміни до Постанови КМУ № 509, яка регулює процедуру реєстрації ВПО, що, нарешті, привело її у відповідність із законом. У 2015 році була затверджена Стратегія у сфері прав людини та її Національний план дій, у розробці якого УГСПЛ брала участь спільно з Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.</p> <p>У 2017 році Програма створила Концепцію перехідного правосуддя та відповідний законопроєкт. Адвокаційні кампанії були спрямовані на підвищення зацікавленості, розуміння та формування позитивного ставлення до принципів перехідного правосуддя. У 2017 – 2018 роках УГСПЛ працювала над розробкою комунікаційної стратегії для популяризації принципів перехідного правосуддя у форматі законопроєкту.</p> <p>Програма також постійно підтримувала ініціативи партнерів у сфері прав людини, сприяючи ширшій адвокаційній діяльності. Серед результатів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прийняття Стратегії деокупації та реінтеграції Криму і відповідного Плану дій⁹¹, до розробки яких долучилися державні й недержавні актори, включно з УГСПЛ. Документ спрямований на створення умов для деокупації та безпечної реінтеграції Криму, нейтралізацію загроз національній і міжнародній безпеці та забезпечення прав і свобод людини. • Ініціювання Кримської платформи – міжнародного консультаційно-координаційного формату, спрямованого на досягнення стратегічних цілей⁹², включно з повною деокупацією.
--	--

⁹¹ Стратегію було затверджено 11 березня 2021 року Радою національної безпеки і оборони України та введено в дію Президентом України 24 березня 2021 року ([посилання](#), [посилання](#) на саму Стратегію). [План дій](#) був затверджений Кабінетом Міністрів України 29 вересня 2021 року.

⁹² Такі заходи, як (1) продовження політики невизнання спроби анексії Криму, включаючи вимогу доповнити кожну двосторонню угоду між третіми країнами та Росією спеціальною приміткою щодо невизнання, (2) посилення подальшого політичного тиску на Росію (зокрема через міжнародні санкції за незаконні дії та порушення прав людини), (3) прийняття спільних підходів, спрямованих на запобігання подальшій мілітаризації Криму, (4) забезпечення безпеки, включаючи свободу навігації в Чорному та Азовському морях, та (5) гарантування поваги до прав людини жителів ТОТ та забезпечення безпеки для жертв окупаційного режиму.

Створення платформи стало можливим завдяки тривалій адвокаційній діяльності Програми та її партнерів⁹³.

- Генеральна Асамблея ООН щорічно приймає резолюцію «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна», з оновленнями, наданими різними учасниками⁹⁴. Пропозиції Програми розроблені спільно з Президентською місією щодо Криму, були відображені в п'яти таких резолюціях.

Випуск тематичного звіту Офісу Верховного комісара ООН з прав людини щодо примусових затримань, катувань та нелюдського поводження в умовах збройного конфлікту на Сході України (2014-2021), внесок до якого щодо створення та функціонування донецького слідчого ізолятора «Ізоляція» був наданий Програмою та Медійною ініціативою з прав людини.

- Захист прав громадян під час пандемії COVID-19: завдяки громадському зверненню, співавтором якого була УГСПЛ, та консультаціям із правозахисними групами уряд вніс зміни до постанови № 291-р⁹⁵, дозволивши громадянам перетинати адмінмежу з ТОТ із гуманітарними цілями⁹⁶.

Програма також брала участь у ключових заходах Ради Європи (ПАРЄ, двосторонні зустрічі), ОБСЄ (HDIM, тематичні події), ООН (сесії Генасамблеї та зустрічі з різними структурами ООН) і Європарламенту.

ЗАВДАННЯ II: Посилення участі у стратегічних судових справах

2.1. Стратегічна правова допомога та пов'язана з нею безкоштовна юридична підтримка через Центр стратегічної правової допомоги УГСПЛ у партнерстві з юридичними приймальнями УГСПЛ.

У межах цієї діяльності Програма здійснювала стратегічні судові розгляди у національних судах, а також у міжнародних і регіональних інституціях правосуддя (зокрема, ЄСПЛ, МКС та механізми ООН). Загальна кількість підтриманих стратегічних справ становить 381, із них 84 справи, які були ініційовані після початку повномасштабного вторгнення. До цих справ входить захист прав кримських татар, розслідування незаконних затримань, катувань, політичних переслідувань, а також забезпечення компенсації за матеріальні збитки та шкоду цивільному населенню, спричинену бойовими діями. Також Програма займалася питаннями прав ВПО, насильницьких зникнень та викликами, пов'язаними з українською правовою системою в умовах триваючого конфлікту.

⁹³ Зокрема, в період виконання зобов'язань в рамках Робочої групи з реінтеграції ТОТ під Комісією з правової реформи при Президенті та на рівні Міністерства закордонних справ. А також на основі концептуального документа 2017 року, який закликав Уряд України розробити спеціальну стратегію повернення півострова з створенням окремої переговорної платформи щодо Криму.

⁹⁴ Резолюції відображають численні факти грубих порушень прав людини, і документ чітко визначає незаконність органів та посадових осіб Росії в Криму: вперше на рівні ООН вони розглядаються лише як "окупаційні влади Російської Федерації". [Посилання на резолюцію](#); [публікація](#) Програми.

⁹⁵ Постанова Кабінету Міністрів України № 291-р «Про тимчасове припинення роботи контрольних пунктів в'їзду/виїзду до/з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя з метою запобігання поширенню в Україні важкого гострого респіраторного синдрому COVID-19, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2» від 14 березня 2020 року.

⁹⁶ [Публічне звернення](#) до Ради національної безпеки і оборони України та Віце-прем'єр-міністра – міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, українською мовою. Відповідно, дозволи на в'їзд/виїзд надаються за рішенням Державної прикордонної служби України з негайним повідомленням Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, <https://cutt.ly/atGdECD>.

У ході реалізації Програми вдалося отримати низку важливих рішень на міжнародному рівні та у вищих національних судах. Особливу увагу варто звернути на міждержавну справу «Україна проти Росії (щодо Криму)»⁹⁷, яка стосується численних порушень Європейської конвенції з прав людини на окупованому Кримському півострові.

25 червня 2024 року Європейський суд з прав людини виніс рішення за обома заявами, поданими урядом України: № 20958/14 від 13 березня 2014 року та № 38334/18 від 10 серпня 2018 року. В обох заявах Україна стверджувала, що Російська Федерація несе відповідальність за систематичні порушення Конвенції. Суд одностайно визнав численні порушення Росією статей ЄКПЛ, зокрема права на життя, заборони катувань, права на справедливий суд, свободи слова, заборони дискримінації тощо.

При ухваленні рішення в міждержавній справі ЄСПЛ проаналізував індивідуальні заяви, подані після 2014 року проти Росії, значну частину яких було підтримано правозахисниками УГСПЛ на різних етапах. Серед них: «Справа від 26 лютого 2014 року» (Ахтем Чийгоз, Мустафа Дегерменджі, Таліат Юнусов, Ескендер Небієв), «Справа від 03 травня 2014 року» (Едем Мустафаєвич Османов, Таїр Ізетович Смедляєв), справа Ільмі Умерова, справи щодо переслідування активістів Євромайдану (Олександр Костенко, Андрій Коломієць, Микола Шиптур), «Справа українських диверсантів» (Євген Панов, Андрій Захтей, Олексій Бессарабов та інші), переслідування кримських татар та мусульман, «Чеченська справа» (Микола Карпюк, Станіслав Кlich), справа «Кримської четвірки» (Олег Сенцов, Олександр Кольченко, Геннадій Афанасьєв, Олексій Черній) тощо.

Серед інших значних перемог юристів УГСПЛ – справи, пов'язані з подіями Євромайдану, відновленням втрачених матеріалів у справах на окупованих територіях, правом ВПО голосувати на місцевих виборах, а також справи, що стосуються обов'язкового затримання під юрисдикцією Служби безпеки України.

2.2. Інформування експертного середовища та широкої громадськості про результати, значення та вплив стратегічних судових справ у національному контексті.

Завдяки реалізації цілеспрямованих заходів адвокації та підвищення обізнаності Програма забезпечила належну інформаційну підтримку та медійне висвітлення стратегічних судових справ, пов'язаних із конфліктом.

Спільно з юридичними приймальнями були розроблені покрокові інструкції, які базувалися на практичному досвіді й стали зразковими документами, широко використовуваними постраждалими від конфлікту для ефективного захисту своїх порушених прав.

Загалом у межах Програми було підготовлено 377 матеріалів, присвячених судовим справам, пов'язаним із конфліктом. Перелік усіх публікацій, підтриманих Програмою, доступний на вебсайті УГСПЛ⁹⁸.

ЗАВДАННЯ III: Підвищення правової обізнаності та посилення правової спроможності громадян

⁹⁷ [Рішення у справі](#)

⁹⁸ <https://www.helsinki.org.ua/activities/strategichni-spravy/>

Програма провела спеціалізовані тренінги з міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини та основ перехідного правосуддя для суддів, юристів, прокурорів, які працюють з постраждалими групами.

Оскільки збройний конфлікт в Україні переріс у масштабну війну, постраждалі та переміщені особи потребують не лише ознайомлення з їхніми правами, закріпленими в національному законодавстві та міжнародних інструментах, але й отримання знань про те, як захищати свої права. Тому Програма була спрямована на підвищення обізнаності людей, інформуючи їх про їхні права та доступність безкоштовної правової допомоги.

У результаті 192 освітніх заходів за 10 років реалізації Програми, відділ освіти УГСПЛ навчив і підтримав 5 302 особи.

3.1. Тренінги з прав людини під час збройного конфлікту для активістів громадянського суспільства, державних службовців та інших цільових груп.

За 10 років УГСПЛ провела наступні освітні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності з міжнародного гуманітарного права серед педагогів та державних службовців.

Для державних службовців, у співпраці з Національним агентством України з питань державної служби (НАДС) було проведено такі освітні заходи:

Стандартна програма «Застосування норм міжнародного гуманітарного права в діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України»⁹⁹.

Курс «Міжнародне гуманітарне право у професійній діяльності публічних службовців», що складається з онлайн-курсу на платформі Prometheus і модуля дистанційного навчання¹⁰⁰. 166 осіб завершили повний цикл навчання, 116 фахівців пройшли спеціалізовані курси, а 9 925 осіб пройшли онлайн-курс. В рамках програми також було підготовлено 44 тренерів системи професійного розвитку державних службовців.

Чотири спеціалізовані курси з міжнародного гуманітарного права для конкретних категорій державних службовців та представників органів місцевого самоврядування.

Підготовка тренерів для НАДС з викладання міжнародного гуманітарного права. Для працівників українських таборів для військовополонених у співпраці з Державною кримінально-виконавчою службою України:

Серія тренінгів і спеціалізований навчальний посібник для працівників ДКВС¹⁰¹.

Курс з міжнародного гуманітарного права для підготовки та професійного розвитку спеціалістів.

Анімований навчальний серіал «Пригоди російського Івана в українському полоні»¹⁰².

⁹⁹ <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/TYPOVA-PROHRAMA.docx.pdf>

¹⁰⁰ <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/humanitarian-law-public-servants/>

¹⁰¹ <https://www.helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/POSIBNYK-FINAL-11.12.pdf>

¹⁰² <https://www.helsinki.org.ua/articles/pryhody-rosiyskykh-viyskovopolonenykh-v-ukraini-uhspl-ta-dkvs-ukrainy-pidhotuvaly-navchalnyy-animatsiynnyy-serial/> ¹⁰³ <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/international-humanitarian-law/>

	<p>Два тренінги для аналітиків ДКВС на тему «Підготовка позиції України щодо можливих порушень прав військовополонених під час збройного конфлікту».</p> <p>Три тренінги для керівників пенітенціарних установ щодо «Забезпечення стандартів прав людини в пенітенціарних установах під час збройного конфлікту».</p> <p>Для студентів та педагогів, у співпраці з Міністерством освіти і науки України було проведено такі освітні заходи:</p> <p>Навчальний план вибіркового курсу «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право» для учнів 10-12 класів загальноосвітніх закладів.</p> <p>Освітньо-методичний посібник «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право» (2020, 2021, 2024 — оновлено зміст).</p> <p>Онлайн-курс «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право»¹⁰³ (18 394 учасники) (2022-2024 роки).</p> <p>Методичні матеріали для вчителів «Як викладати міжнародне гуманітарне право на уроках історії, правознавства та громадянської освіти» (2022 рік).</p> <p>Комплексні навчальні візуальні матеріали¹⁰⁴ для студентів з тем міжнародного гуманітарного права (8 тем, 2023-2024 роки).</p> <p>32 сертифіковані тренери, які пройшли навчання з міжнародного гуманітарного права в системі професійного розвитку вчителів. Також була підготовлена колекція програм з міжнародного гуманітарного права для підготовки вчителів у системі професійного розвитку.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Крім того, у співпраці з Міністерством освіти і науки України, УГСПЛ провела три конкурси: Національний конкурс студентських проєктів «Права людини та права дітей під час війни»¹⁰⁵ (347 проєктів). 2. Національний конкурс освітніх і методичних розробок з міжнародного гуманітарного права та прав людини під час збройного конфлікту для педагогів (94 проєкти). 3. Зимової школа з міжнародного гуманітарного права для студентів юридичних факультетів «Юридична професія під час та після війни»¹⁰⁶. <p>Важливо зазначити, що в лютому 2024 року курс «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право» був затверджений Міністерством освіти і науки України і може бути офіційно викладений у школах. Цей курс можна викладати для учнів 10-12 класів як вибіркового курсу або окремі тематичні модулі в рамках предметів «Оборона України» (10-11 класи), «Правознавство» (10-11 класи, профільний рівень) та інтегрованих курсів «Громадянська освіта» (10 клас, стандартний рівень). Матеріали курсу можуть бути використані в роботі клубів цивільного права або як спеціальна програма позашкільної діяльності загальноосвітнього навчального закладу¹⁰⁷.</p>
--	--

¹⁰³ <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/humanitarian-law-public-servants/>

¹⁰⁴ <https://www.helsinki.org.ua/articles/navchalni-materialy-z-mizhnarodnoho-humanitarnoho-prava-dlia-vchyteliv-videokurs-prezentatsii-ta-testy/>

¹⁰⁵ <https://www.helsinki.org.ua/articles/nahorodzhennia-peremozhtsiv-konkursiv-sered-vchyteliv-ta-ditey-prava-liudyny-pid-chas-viyny/>

¹⁰⁶ <https://www.helsinki.org.ua/articles/syla-nashykh-znan-vyznachyt-nashe-maybutnie-vidbulosia-nahorodzhennia-peremozhtsiv-konkursu-ese-vid-uhspl/>

¹⁰⁷ <https://www.helsinki.org.ua/articles/kurs-vyvchaiuchy-mizhnarodne-humanitarne-pravo-mozhe-ofitsiyno-vykladatsia-v-shkolakh/>

3.2. Тренінги для юристів, суддів та правозахисників з використання національних та міжнародних інструментів для захисту прав людини.

Розвиток правової спільноти України та підвищення кваліфікації юристів у сфері захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права стали відповіддю на високий попит на відповідні знання серед юристів, прокурорів і суддів. Цей попит з роками лише зростає, і Програма намагалася зміцнити свій освітній компонент, щоб якнайкраще подолати прогалини в знаннях.

У межах Програми було проведено такі освітні заходи для правників: «Стандарти прав людини у практиці юристів» (2 цикли, тривалістю по 1,5 роки кожен). Цей курс був розроблений для суддів і практикуючих юристів, які прагнули поглибити свої знання з міжнародного права прав людини та знайти нові ефективні способи захисту прав осіб. Він охоплював широкий спектр прав, передбачених Європейською Конвенцією з прав людини та Женевськими конвенціями.

«Захист прав людини в контексті збройного конфлікту в Україні» (5 циклів, тривалістю по 7 місяців кожен). Цей курс був розроблений для суддів, юристів, прокурорів і науковців, які бажали поглибити свої знання та професійно розвиватися у сферах міжнародного права прав людини та міжнародного гуманітарного права. Він передбачав застосування знань як у процесі здійснення правосуддя, так і під час викладання та наукової діяльності.

«Співпраця: цивільні та кримінальні аспекти» (3 цикли). Цей короткий навчальний курс було запроваджено після повномасштабної війни як відповідь Програми на появу нової категорії справ. Він був розроблений для правників, які займаються питаннями колабораційної діяльності під час війни, і зосереджувався на практичних аспектах переслідування таких злочинів і захисту обвинувачених.

«Міжнародне гуманітарне право: від теорії до практики» (2 цикли, тривалістю по 2 місяці кожен). Цей курс був орієнтований на суддів, юристів і прокурорів, які прагнули поглибити свої знання та професійно реалізуватися в сфері міжнародного гуманітарного права та застосуванні його норм у національній судовій практиці. На відміну від курсу «Захист прав людини в контексті збройного конфлікту в Україні», цей курс був зосереджений виключно на міжнародному гуманітарному праві та не охоплював права людини.

Окрім того, було проведено численні семінари та вебінари для окремих аудиторій. Наприклад, у 2023 році програма розробила два семінари у співпраці з Координаційним центром ОГП для жертв і свідків воєнних злочинів, щоб посилити співпрацю між юристами та ОГП і краще захистити жертв і свідків.

3.3. Підвищення правової обізнаності та розширення можливостей постраждалих від конфлікту цивільних осіб із захисту прав людини на місцевому, національному та міжнародному рівнях, а також надання рекомендацій щодо отримання правової допомоги.

Програма підтримувала заходи з підвищення обізнаності та підготовку інформаційних матеріалів для покращення правової грамотності населення.

Загальна кількість проведених заходів із підвищення обізнаності за 10 років склала 3 387. Ці заходи проводилися на рівні Центрів правової допомоги у сфері прав людини (ЦПД ПЛ) і спрямовували свої зусилля на вирішення найбільш поширених юридичних проблем внутрішньо

переміщених осіб, жителів окупованих територій, малозабезпечених сімей, безробітних та інших вразливих категорій.

Програма приділяла особливу увагу зміцненню потенціалу Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його регіональних представників для реагування на порушення прав людини на місцевому рівні. Місцеві представники Омбудсмана постійно брали участь у заходах з підвищення обізнаності, організованих ЦПД ПЛ, що значною мірою сприяло вирішенню потреб і проблем населення, яке постраждало від війни.

ЗАВДАННЯ IV. Відновлення порушених прав та справедливості для жертв катувань та збройного конфлікту

Програма працювала над забезпеченням максимально можливого доступу до правосуддя, захистом права жертв на відшкодування, висвітленням правди про скоєні порушення, а також попередженням повторення конфліктів. Такі заходи є ключовими для зміцнення верховенства права в умовах конфлікту, припинення безкарності, сприяння деокупації та реінтеграції, а також підтримки миру та примирення.

4.1. Розробка моделі перехідного правосуддя, адаптованої до українського контексту.

Одним з головних досягнень експертів Програми є розробка Концепції перехідного правосуддя. Вона була визначена як основа державної політики захисту прав людини в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України та лягла в основу проекту ЄС EU4EAST. Концепція перехідного правосуддя є чи не єдиним способом не лише подолати тяжкі наслідки збройного конфлікту, а й забезпечити відновлення порушених прав та притягнення до відповідальності винних у скоєнні злочинів. Процес було розпочато ще у 2016 році – за цей час було проведене відповідне базове дослідження, організовано міжнародну конференцію та цілу низку інших заходів, а також розроблено законопроект «Засади державної політики захисту прав людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту»¹⁰⁸, який мав би стати основою для подальшої законотворчості у цій сфері, але який, можливо, доречніше за все буде трансформувати в указ Президента України¹⁰⁹. Робота над проектом Закону України «Про засади державної політики захисту прав людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту» відбувалася у 2018-2019 роках за координації Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (було створено робочу групу). Експерти УГСПЛ входили до робочої групи, яка розробляла план реалізації концепції. Адапована до українських реалій, зазначена концепція могла б сприяти комплексному реформуванню діяльності органів влади в період збройного конфлікту/війни та по її закінченню, а також запровадженню механізмів відновлення порушених прав громадян.

Розроблення концепції і формування законодавства про перехідне правосуддя безпосередньо під час збройного конфлікту є українською

¹⁰⁸ Розроблявся на базі Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини.

¹⁰⁹ Робота відбувалась в рамках робочої групи з реінтеграції тимчасово окупованих територій при Президентській Комісії з питань правової реформи, яка у одному з минулих звітних періодів вже передала свої напрацювання на розгляд до Офісу Президента (<https://bit.ly/33UZGKM>).

особливістю, на думку деяких експертів. Іншою ж особливістю наразі також є відсутність загального бачення такої концепції, наслідком чого є розрізнені законодавчі ініціативи, спрямовані на впровадження елементів перехідного правосуддя. До таких, зокрема, належать три депутатські законопроекти щодо обмеження участі в управлінні державою осіб, пов'язаних з політичними партіями (№№ 9081, 9081-1 і 9081-2), які, фактично, пропонують запровадження доволі широкомасштабної люстрації. Дорожня карта правосуддя перехідного періоду слугує інструментом адвокації законопроекту та інших ініціатив УГСПЛ (таких як документування воєнних злочинів, запровадження публікації матеріалів для формування експертного дискурсу щодо права на правду тощо).

Крім того, щоб забезпечити належну імплементацію міжнародних стандартів прав людини в Україні, Програма розробила та протестувала Методологію оцінки відповідності законодавства основам міжнародного гуманітарного права та перехідного правосуддя.¹¹⁰ У 2020 році Концепцію було передано на розгляд Президенту України, але пандемія COVID-19 та повномасштабна війна 2022 року відтермінували цей процес.

У 2024 році Програма спільно з Харківським інститутом соціальних досліджень провела соціологічне дослідження «Права людини в процесі подолання наслідків війни».¹¹¹ Українські громадяни були опитані щодо їхніх потреб та очікувань під час війни та того, як ці потреби були задоволені державними та недержавними установами. Дослідження також оцінило громадську думку щодо ВПО, мешканців тимчасово окупованих територій, примусової паспортизації на окупованих територіях, колабораціонізму під час війни та перспектив отримання компенсацій від Росії.

У червні результати були представлені на міжнародній конференції у Львові «На зламі історії: шлях до справедливості для жертв війни в Україні».¹¹² Конференція стала платформою для обговорення викликів війни та можливих підходів до забезпечення відповідальності та збереження пам'яті.

4.2. Надання безкоштовного юридичного представництва постраждалим від конфлікту та катувань для захисту їхніх прав та доступу до відшкодування через національні чи міжнародні форуми.

Програма надавала безкоштовну юридичну допомогу населенню та допомагала захищати їхні права через доступні юридичні механізми. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну мережа громадських приймалень була розширена з 9-ти до 21 в 18 регіонах України, а саме: Маріуполь (переміщено до Вишневого, Київська область), Торецьк (переміщено до Дніпра), Покровськ (частина в Покровську, частина в Дніпрі), Краматорськ (частина в Краматорську, частина у Львові), Херсон (переміщено до Вінниці), Чугуїв (частина в Чугуєві, частина в Харкові), Чернігів, Суми, Харків, Київ, Черкаси,

¹¹⁰ Повний заголовок: «Методологія проведення експертизи законодавства України, проектів нормативно-правових актів на відповідність міжнародному гуманітарному праву та засадам правосуддя перехідного періоду в частині забезпечення прав осіб, які постраждали внаслідок збройної агресії».

¹¹¹ [Звіт](#) був підготовлений в рамках діяльності субгрантування.

¹¹² Стаття про [захід](#).

	Дніпро, Запоріжжя, Миколаїв, Одеса, Кропивницький, Чернівці, Ужгород, Львів, Рівне, Хмельницький. Під час реалізації Програми було надано необхідну первинну та вторинну правову допомогу 60 378 особам (24 494 (35,7%) чоловіків і 35 884 (64,3%) жінок) через звернення до центрів правової допомоги та загалом підвищено рівень поінформованості українців щодо прав людини в умовах збройних конфліктів. Для цього приймальною провели 3 387 інформаційно-просвітницьких заходів для постраждалого населення, ВПО, студентів, представників ОГС та МС, юристів.	
Посилання на інтернет-ресурси, де розміщено інформацію про результати реалізації проєкту (програми) та інші матеріали або документи, розроблені в рамках проєкту (програми)	www.helsinki.org.ua та www.hro.org.ua , включаючи пов'язані сторінки у соціальних мережах https://www.facebook.com/Ugspl	
Загальна сума витрачених під час реалізації проєкту (програми) коштів міжнародної технічної допомоги на кінець звітного періоду (за наявності), у тому числі за категоріями:	За інформацією, наданою Громадською спілкою «Українська Гельсінська спілка з прав людини», загальна сума витрачених коштів станом на 31 грудня 2024 року складає 228 950 396,00	
послуги з організації тренінгів, навчання, опитування, інформаційні кампанії	–	
консультаційні послуги	–	
обладнання	–	
будівельні, ремонтні роботи, технічний нагляд	–	
адміністративні витрати виконавця	–	
3. Порівняння запланованих результатів проєкту (програми) з досягнутими		
Кількісні показники результативності	Заплановані результати на кінець виконання Програми ¹¹³	Фактичні результати на кінець виконання Програми
<i>за інформацією Громадської спілки «Українська Гельсінська спілка з прав людини»</i>		
ЗАВДАННЯ І: Розширення та посилення моніторингу дотримання та просування прав людини		
Кількість здійснених моніторингових візитів з метою документування порушень прав людини та воєнних злочинів на уражених війною територіях	182	226

¹¹³ Вказані заплановані результати на кінець виконання Програми (10 років: 08.09.2014 – 07.09.2024)

Кількість порушень прав людини та воєнних злочинів, що задокументовані в рамках Програми «Права людини в дії»	44 300	58 446
Кількість звітів та повідомлень щодо прав людини, поданих українськими НУО до міжнародних правозахисних механізмів та національних органів, відповідальних за просування та захист прав людини	57	62
Кількість прийнятих за сприяння Уряду США законів, регуляторних актів, поправок та політик, що захищають основоположні свободи та відповідають міжнародним стандартам	34	36
Кількість проведених адвокаційних кампаній для захисту та просування прав людини	26	33
<i>ЗАВДАННЯ II: Посилення участі у стратегічних судових справах</i>		
Кількість якісних стратегічних судових процесів на національному та міжнародному рівні юрисдикції, пов'язаних зі збройним конфліктом на Донбасі, окупацією Криму та повномасштабним вторгненням РФ	240	381
Кількість публікацій про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом/війною, на веб-сайті УГСПЛ	234	377
<i>ЗАВДАННЯ III: Підвищення правової обізнаності та посилення правової спроможності громадян</i>		
Кількість освітніх заходів за фінансування Уряду США, що спрямовані на підвищення суспільної обізнаності та розуміння прав людини	110	192
Кількість правозахисників, що пройшли навчання з прав	1 980	5 302

людини та отримали підтримку		
Кількість проведених інформаційно-просвітницьких заходів з прав людини для постраждалого від конфлікту/війни населення	1 380	3 387
<i>ЗАВДАННЯ IV: Відновлення порушених прав та справедливості для жертв катувань та збройного конфлікту</i>		
Кількість осіб з-поміж малозабезпечених та/або маргіналізованих груп, котрі отримали правову допомогу коштом Уряду США	35 000, з них: чоловіки – 17 500; жінки – 17 500	60 378, з них: чоловіки – 24 494; жінки – 35 884

4. Узагальнена оцінка бенефіціаром результатів проєкту (програми)

Протягом дії програми міжнародної технічної допомоги «Реагування на порушення прав людини та посилення правової спроможності громадян та правозахисників в Україні (Права людини в дії)» з 08 вересня 2014 року по 07 вересня 2024 року Громадська спілка «Українська Гельсінська спілка з прав людини» (УГСПЛ) як виконавець в повному обсязі виконала свої зобов'язання перед реципієнтами та суспільством в цілому, зокрема верствами населення України, що постраждали від воєнних дій та окупації, а також ВПО, беручи також до уваги ті виклики, які постали до та після повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну.

В рамках реалізації програми міжнародної технічної допомоги «Реагування на порушення прав людини та посилення правової спроможності громадян та правозахисників в Україні (Права людини в дії)» було досягнуто таких результатів:

У межах Програми було задокументовано у 2014 – 2022 роках 58 446 фактів порушень прав людини, у 2022 – 2024 роках – 36 651 випадок ймовірних воєнних злочинів та грубих порушень прав людини (включаючи документацію, проведена через компонент субгрантів). Найпоширенішими порушеннями, задокументованими Програмою, є: пошкодження приватної власності; напади на цивільну інфраструктуру; поранення внаслідок обстрілів; смерті внаслідок обстрілів; примусові зникнення. Загалом, Програма провела 226 моніторингових візитів (157 візитів після повномасштабного вторгнення у 2022 році) до постраждалих від війни територій та центрів компактного проживання внутрішньо переміщених осіб.

З 2014 року експерти Програми підготували 62 аналітичні матеріали з різних аспектів ситуації з правами людини в Україні, приділяючи особливу увагу питанням, пов'язаним із війною. Крім того, Програма постійно моніторила та аналізувала відповідне українське законодавство і законопроекти, пропонуючи численні зміни та доповнення до документів. Зокрема, було підтримано підготовку 36 пропозицій до законодавчих актів.

З 2014 року Програма провела 33 адвокаційні кампанії на національному та міжнародному рівнях для просування доступу до правосуддя та притягнення до відповідальності порушників прав людини.

Програма здійснювала стратегічні судові розгляди у національних судах, а також у міжнародних і регіональних інституціях правосуддя (зокрема, ЄСПЛ, МКС та механізми ООН). Загальна кількість підтриманих стратегічних справ становить 381, із них 84 справи, які були ініційовані після початку повномасштабного вторгнення.

Завдяки реалізації цілеспрямованих заходів адвокації та підвищення обізнаності Програма забезпечила належну інформаційну підтримку та медійне висвітлення стратегічних судових справ, пов'язаних із конфліктом. Загалом у межах Програми було підготовлено 377 матеріалів,

присвячених судовим справам, пов'язаним із конфліктом. Перелік усіх публікацій, підтриманих Програмою, доступний на вебсайті УГСПЛ.

Програма провела спеціалізовані тренінги з міжнародного гуманітарного права, міжнародного права прав людини та основ перехідного правосуддя для суддів, юристів, прокурорів які працюють з постраждалими групами. Оскільки збройний конфлікт в Україні переріс у масштабну війну, постраждалі та переміщені особи потребують не лише ознайомлення з їхніми правами, закріпленими в національному законодавстві та міжнародних інструментах, але й отримання знань про те, як захищати свої права. Тому Програма була спрямована на підвищення обізнаності людей, інформуючи їх про їхні права та доступність безкоштовної правової допомоги. У результаті 192 освітніх заходів за 10 років реалізації Програми, відділ освіти УГСПЛ навчив і підтримав 5 302 особи.

В лютому 2024 року курс «Вивчаючи міжнародне гуманітарне право» був затверджений Міністерством освіти і науки України і може бути офіційно викладений у школах. Цей курс можна викладати для учнів 10-12 класів як вибіркового курсу або окремі тематичні модулі в рамках предметів «Оборона України» (10-11 класи), «Правознавство» (10-11 класи, профільний рівень) та інтегрованих курсів «Громадянська освіта» (10 клас, стандартний рівень). Матеріали курсу можуть бути використані в роботі клубів цивільного права або як спеціальна програма позашкільної діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

З метою подолання викликів, які постали в зв'язку із збільшенням кількості воєнних злочинів та комплексом супутніх гуманітарних проблем та потребі у інформуванні широкого кола партнерів, зацікавлених осіб та населення Програма USAID продовжила розширювати перелік субгрантерів Програми з метою надання підтримки організаціям громадянського суспільства, які можуть сприяти досягненню поставлених завдань Програми USAID, та підвищити спроможність громадського сектору, що працює над подоланням наслідків війни. Загалом було проведено 10 конкурсів з відбору субгрантерів та відібрано 21 проект.

Під час реалізації Програми було надано необхідну первинну та вторинну правову допомогу 60 378 особам (24 494 (35,7%) чоловіків і 35 884 (64,3%) жінок) через звернення до центрів правової допомоги та загалом підвищено рівень поінформованості українців щодо прав людини в умовах збройних конфліктів. Для цього приймальною провели 3 387 інформаційно-просвітницьких заходів для постраждалого населення, ВПО, студентів, представників ОГС та МС, юристів. Порушення прав людини та воєнні злочини, що вчинені РФ як країною-агресором та окупантом на території України активно комунікувалися з метою привернення уваги органів державної влади, суспільства та міжнародних гуманітарних та правозахисних організацій.

Зібрано та проаналізовано численні докази порушень прав людини (станом на 31 грудня 2024 року, база «Трибунал для Путіна» містить більше 82 313 епізодів задокументованих випадків порушень прав людини та воєнних злочинів) з метою подальшого притягнення до відповідальності винних військових окупаційних військ та інших осіб, а також збереження точної історичної інформації про напад держави-агресора. Окрім іншого, УГСПЛ спеціалізуються на документуванні порушень прав людини під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації та співпрацює з іншими коаліціями правозахисників – «Трибунал для Путіна».

Продовжує вибудовуватися незалежна та самостійна система навчання, яку запустила УГСПЛ в рамках Програми. Напрацьовано та далі розробляються інструменти, які б надали змогу вітчизняним освітянам повноцінно впроваджувати курси з вивчення МПП у своїх навчальних закладах на різних рівнях (школи, ВНЗ, окремі офлайн та онлайн курси). Ми змогли це зробити за рахунок досвіду, яким УГСПЛ напрацьовувала з початку реалізації Програми (2014 року). Необхідність знань про МПП, яка, на думку наших експертів та правозахисників, виникла ще 2014 року, коли РФ почала збройну агресію проти України, та яка стала ще більш актуальною з огляду на повномасштабне вторгнення РФ. Такі знання допомагають працювати на захисті постраждалих від скоєних окупантом воєнних злочинів з метою використання зібраних доказів під час майбутніх судових процесів з притягнення злочинців до відповідальності.

Забезпечувалась належна підтримка правової позиції України в міжнародних судах щодо протидії агресії Російської Федерації. Деякі стратегічні справи, які перебувають в ЄСПЛ, зараз очікують фінальних рішень.

5. Проблемні питання та/або пропозиції

—

В.о. Координатора проєкту

(підпис)

Г.В. БАРАБАШ
(ініціали та прізвище)

